

Relvaseaduse muutmise ja sellega seondult teiste seaduste muutmise seaduse eelnou SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

2022. aastal muutunud julgeolekuolukorra tõttu on vajadus tugevdada kaitsetööstust päevakorralisem kui kunagi varem. Eesti kaitsetööstuspoliitika kohaselt moodustab kaitsetööstus suure osa riigi kaitsevõimest. Seda nii rahu-, kriisi- kui ka sõjaajal. On oluline, et kehtiv õiguskord suudaks vastata julgeolekuohtudele ning võimaldaks oma riigi ja rahvusvahelise koostööga tugevdada ühist kaitsevõimet. Selleks on vaja, et Eesti õigusruumis saaksid nii Eesti kui ka välismaised ettevõtjad teha koostööd, ilma et seda takistaks liigne halduskoormus.

Riigi eesmärk on arendada Eesti kaitsetööstuse rahvusvahelist konkurentsivõimet ja eksporti. Venemaa sõda Ukraina vastu on toonud teravalt esile Euroopa kaitsetööstuse kitsaskohad, milleks on suuremahulisest konventsioonilisest sõjakonfliktist tulenev relvastuse ja laskemoona nõudluse kasv ning puudujääk Euroopa riikide sõjavarudes.

Praegu püüab Euroopa kaitsetööstus muutunud julgeolekuolukorraga kiirelt kohaneda ja seda toetab ka Euroopa Liit (edaspidi ka *EL*) eri meetmetega. Eesti kaitsetööstusel peab olema võimalus selle muutusega kaasas käia.

Selleks et kaitsetööstus saaks nõutava eesmärgi poole jõudsalt edasi liikuda, on vaja välja töötada ettevõtjate kaasamise võimalused. Kehtivate õigusnormide alusel ei ole võimalik tegevusluba taotleda ettevõtjal, kelle aktsionär või osanik, nõukogu või juhatuse liige või juriidilise isiku juhtimise üle valitsevat mõju omav muu isik ei ole Euroopa Liidu või NATO liikmesriigi kodanik. Eelnõuga kavatakse laiendada nende isikute ringi, kes saavad tegevusluba taotleda. Muudatuse eesmärk ei ole uusi reegleid välja töötada, vaid olemasolevaid reegleid täpsustada, kuna eelmise seadusemuudatusega piirati liigselt ka Eesti ja Euroopa Liiduga heades suhetes olevate riikide ettevõtjate võimalusi Eesti kaitsetööstuses osaleda.

Lisaks muudetakse eelnõuga relvaseaduse ja lõhkematerjaliseaduses dubleeritud loakohustuse menetlust. Kuna nende kahe seaduse alusel nõutavad tegevus- ja käitamisluba kontrolliesemed on sarnased, ei ole ettevõtjalt vaja nõuda mõlema seaduse alusel loa omamist. Lõhkematerjaliseaduses nähakse ette erisused, et kui relvaseaduse alusel on vajalik luba olemas, siis lõhkematerjaliseaduse alusel seda enam taotlema ei pea.

Tulenevalt julgeolekuohtudest, mis on seotud kaitsetööstuse arenguga, sealhulgas sõjarelvade, nende laskemoona ja lahingumoonatootmisega, tekib vajadus täiendavalt tagada riigi julgeoleku seisukohalt tundliku teabe töötlemine. Selleks muudetakse riigisaladuse ja salastatud välisteabe seadust ning lisatakse uus salastamisalus.

Strateegilise kauba seaduse muutmise eesmärk on arendada Eesti kaitsetööstuse rahvusvahelist konkurentsivõimet ning luua soodsamad tingimused innovatsiooniks ja arendustegevuseks rahalise toetuse saamiseks.

Relvaseaduse alusel antakse sõjarelvi, laskemoona ja lahingumoonat kasitlevale isikule, kellel on vajalik kvalifikatsioon, vastav pädevustunnistus. Pädevustunnistuse andmise ning selle kehtivuse pikendamise ja duplikaadi eest tuleb tasuda riigilõiv, seega on vaja täiendada riigilõivuseadust vastavate sätetega.

Eelnõuga muudetakse relvaseadust (edaspidi ka *RelvS*), karistusseadustikku (edaspidi ka *KarS*), kriminaalmenetluse seadustikku (edaspidi ka *KrMS*), lõhkematerjaliseadust (edaspidi ka *LMS*), strateegilise kauba seadust (edaspidi ka *StrKS*), riigisaladuse ja salastatud välisteabe seadust (edaspidi ka *RSVS*) ning riigilõivuseadust (edaspidi ka *RLS*).

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Kaitseministeeriumi õigusloome nõunik Elise Saar (elise.saar@kaitseministeerium.ee) ja kaitsetööstuse arendamise erinõunik Indrek Sirp (indrek.sirp@kaitseministeerium.ee).

Eelnõu juriidilise ekspertiisi on teinud Kaitseministeeriumi õigusloome nõunik Marion Saarna-Kukk (marion.saarna-kukk@kaitseministeerium.ee).

Eelnõu ja seletuskirja on keeleliselt toimetanud Luisa Tõlkebüroo eesti keele toimetaja Tiina Alekõrs (tiina@luisa.ee).

1.3. Märkused

Eelnõu ei ole seotud muu menetluses oleva eelnõuga.

Eelnõu § 7 lõiked 1 ja 2 on seotud Euroopa Liidu õiguse rakendamisega ning seetõttu tuleb riigisiseseid õigusakte vastavalt täiendada. Strateegilise kauba seadust täiendatakse peatükiga 7², milles reguleeritakse tagatise andmist Euroopa Kaitsefondi meetmes osalemiseks ja rahastamiskõlblikkuse tingimustele vastamiseks. Seega täiendatakse ka StrKS-i § 1 teise lausega ja laiendatakse seaduse reguleerimisala.

Eelnõu on seotud Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammiga.¹

Enne eelnõu ettevalmistamist koostati väljatöötamiskavatsus² (edaspidi *VTK*), mille raames kaasati Kaitsevägi, Siseministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Politsei- ja Piirivalveamet (edaspidi ka *PPA*), Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet (edaspidi ka *TTJA*), Eesti Kaitse- ja Kosmetööstuse Liit ning kaitsetööstusettevõtted.

Väljatöötamiskavatsuse kooskõlastamise tulemused võeti eelnõu koostamisel arvesse ning esitatud eelnõu vastab eelnevalt koostatud VTK-le.³ VTK-d ei esitatud teadmiseks Riigikogule.

Eelnõu koostamisel tuginetakse muu hulgas riikide relvaseaduse ja sõjarelvade regulatsioonide võrdluse ning praktika analüüsile, mille on teinud VTK raames advokaadibüroo Sorainen. Analüüsis võrreldi Eesti, Läti, Soome ja Poola sõjarelvade, laskemoona ja lahingumoonasid käsitlemist nimetatud riikide õiguses ning halduspraktikas.

Eelnõu koostamisel võeti aluseks järgmised seaduste redaktsioonid:

- 1) relvaseadus – RT I, 06.07.2023, 12;
- 2) karistusseadustik – RT I, 06.07.2023, 40;
- 3) kriminaalmenetluse seadustik – RT I, 06.07.2023, 49;
- 4) lõhkematerjaliseadus – RT I, 04.01.2021, 9;

¹ Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm 2023–2027, täpsemalt punktiga 1.1.6.–
<https://valitsus.prelive.vportal.ee/media/6186/download>.

² Relvaseaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu väljatöötamiskavatsus (kaitsetööstuse tugevdamine). – [Relvaseaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu väljatöötamiskavatsus \(kaitsetööstuse tugevdamine\) – EIS \(valitsus.ee\)](#).

³ HÕNTE § 42 lg 2.

- 5) riigisaladuse ja salastatud välisteabe seaduse muutmine – RT I, 07.03.2023, 10;
- 6) strateegilise kauba seadus – RT I, 12.02.2020, 7;
- 7) riigilõivuseadus – RT I, 30.04.2024, 7.

Eelnõu vastuvõtmiseks on vaja Riigikogu koosseisu poolthääle enamust.

2. Seaduse eesmärk

Eelnõu eesmärk on tugevdada Eesti kaitsetööstust ja tagada Eestis kaitsetööstusele konkurentsivõimeline keskkond.

Eelnõu koostamisel on arvesse võetud ettevõtjate kogemusi asjakohaste õigusnormide rakendamisel ning seaduse muudatustega vähendatakse ettevõtjate halduskoormust tegevus- ja käitlemislubade taotlemisel ja menetlemisel. Eelnõu väljatöötamisel on silmas peetud järgmisi eesesmärke:

- võimaldada anda tegevusluba ka Eesti ja Euroopa Liiduga sõbralikes suhetes olevate kolmandate riikide ettevõtjatele, mille omanikud, osanikud või aktsionärid ei ole NATO või Euroopa Liidu liikmesriikide kodanikud;
- võimaldada osutada relvade, laske- ja lahingmoona veoteenust selliselt, et tegevusluba ei nõutaks ettevõtjalt, kes ei ole Eestis registreeritud ning osutab veoteenust Eestis ühekordselt;
- vähendada dubleeritud loamenetlust selliselt, et ettevõtjalt ei nõuta nii relvaseaduse kui ka lõhkematerjaliseaduse alusel tegevusluba;
- vähendada dubleeritud loamenetlust selliselt, et ettevõtjalt ei nõuta nii relvaseaduse kui ka lõhkematerjaliseaduse alusel käitlemiskoha käitamisluba;
- võimaldada toota sõidukeid, veesõidukeid, õhusõidukeid ja muid tooteid relvaseaduse alusel nõutava tegevusloata, kui neile ei paigaldata tootmise käigus sõjarelva;
- muuta taustakontrolli tegemine ökonoomsemaks nii ettevõtjatele kui ka valitsusasutustele, kes taustakontrolli tegemisega kokku puutuvad;
- täiendada kriminaalmenetluse alustamise välistavaid asjaolusid, et isikud saaksid loovutada PPA-le ebaseaduslikus valduses olevaid sõjarelvi;
- võimaldada paremini kindlustada, et riigi julgeoleku seisukohalt tundlikku teavet töödeldakse ainult nõuetele vastaval alal või akrediteeritud töötlussüsteemis ning seda teevad usaldusväärsed juurdepääsuõiguse ja teadmishajadusega isikud;
- luua soodsamad tingimused innovatsiooniks ja arendustegevuseks rahalise toetuse saamiseks ning seega täiustada Euroopa Kaitsefondis osalemiseks riikliku tagatise andmist;
- täiendada riigilõivuseadust uute alustega, mis on seotud pädevustunnistuse andmisega.

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb kaheksast paragrahvist.

Eelnõu § 1. Relvaseaduse muutmine

Paragrahviga 1 sätestatakse relvaseaduse muutmine.

Punkt 1. RelvS § 2 lõike 1 punkti 4¹ täiendatakse relvasüsteemi ja nende oluliste osade võrra. Kuivõrd käesoleva eelnõu raames võetakse kasutusele relvasüsteemi mõiste, on vajalik õigusselguse huvides eelnimetatud sätet vastavalt täiendada.

Punktiga 2 asendatakse RelvS § 2 lõike 1 punktis 5 ja § 8 lõikes 4 mõiste „sõjalise otstarbega laskemoon“ mõistega „sõjarelv laskemoon“. Mõlemad eelnimetatud mõisted on seaduses kasutusel, kuid tegelikult on neil sama tähendus, seega parema õigusselguse nimel need ühtlustatakse ning asendatakse „sõjarelv laskemoonaga“.

Punktis 3 täpsustatakse sõjarelv mõistet seoses relvasüsteemiga ehk teisisõnu ei ole relvasüsteem sõjarelv, vaid sõjarelv on üks osa relvasüsteemist. Uue määratluse kohaselt on sõjarelv sõjalisel otstarbel kasutatav või sõjalisel otstarbel kasutamiseks konstrueeritud, valmistatud, määratud või kohandatud relv või relvasüsteemi üks oluline osa. (Vt ka **punkti 12** selgitust).

Punktides 4–7 tehtav muudatus on seotud relvasüsteemi mõiste ühtlustamise huvides. Tulenevalt uue mõiste kasutuselevõtust, on vajadus täiendada ka RelvS § 8¹ lõiget 3 relvasüsteemi ja nende oluliste osade võrra. Seega täpsustatakse sätte sõnastust õigusselguse huvides selliselt, et lisaks sõjarelv, sõjarelv laskemoona, lahingumoon ja nende olulistele osadele ei või arestida ega täitemenetluses müüa ka relvasüsteeme ega nende olulisi osasid.

Punktiga 7 täiendatakse RelvS § 24 lõiget 1, lõike 2 punkti 10 ja lõiget 8 relvasüsteemi ja nende oluliste osade võrra. Muudatus puudutab teenistus- ja tsiviilrelvade registrit ning elektroonilist menetlust. Täienduse vajadus tuleneb relvasüsteemi mõiste kasutuselevõtust ja mõiste ühtlustamisest.

Punktis 8 täiendatakse RelvS-i § 66 lõiget 2. Muudatus on vajalik, et oleks paremini arusaadav, milliste riikide, sealhulgas liikmesriikide suhtes seadust kohaldatakse ja et seaduse rakendajal ja järelevalve teostajatel oleks hõlpsamini võimalik leida ühine arusaam sellest. RelvS § 2 lõike 3 kohaselt kohaldatakse seaduses Euroopa Liidu ja Euroopa Liidu liikmesriikide kohta sätestatud ka Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriikide ja Šveitsi Konföderatsiooni suhtes. §§ 66–67 mainivad aga vaid „Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriike“, aga enam mitte Šveitsi Konföderatsiooni. Seega, selleks et Šveitsi Konföderatsioon oleks hõlmatud, täiendatakse selguse huvides RelvS §-i 66 lõiget 2 Euroopa Liidu liikmesriigiga, millega on hõlmatud eelmainitud riigid, et tagada ühetaoline põhimõtte rakendamine.

Lisaks täiendatakse RelvS-i § 67 lõike 1 punkti 1, muudatuse sisu ja eesmärk on sama, mis on kirjeldatud eelnõu eelmises punktis.

Punktides 9 ja 10 täiendatakse seaduse 11¹. peatüki pealkirja. Täiendus on seotud relvasüsteemi mõiste kasutamisega. Kuivõrd seaduse 11¹. peatükk käsitleb relvasüsteemi mõistet ja selle õiguslikku regulatsiooni, on vajalik eelnimetatud pealkirja vastavalt täiendada.

Punktiga 11 tunnistatakse § 83³ lõike 1 punkt 2 kehtetuks. Raketisüsteemi ei loeta eraldi sõjarelvaks, vaid liigitatakse tulenevalt selle omadustest raskerelva alla. Raketisüsteemid kuuluvad raskerelvade alla nende hävitusjõu ja kaasneva kahju tõttu. Ka käsituli relvad ei suuda endaga kaasa tuua sellist kahju, mida raketisüsteemid. Seega tuleks raketisüsteeme tulenevalt nende hävitusvõimest liigitada pigem raskerelvade alla.

Muudatus on seotud ka RelvS § 83³ lõikes 3 nimetatud volitusnormi jõustumisega. Sõjarelvade, relvasüsteemi, sõjarelv laskemoona ja lahingumoon ja nende osade, sealhulgas oluliste osade või komponentide täpsustava loetelu ja liigituse eesmärk on ühetaoliselt anda hetkel defineerimata mõistetele vastavasisuline tähendus. Sealjuures selgitatakse raskerelva kui ühe sõjarelv liigituse mõistet - raskerelvad on sileraudsed relvad kaliibriga 20 mm või üle selle või muud relvad, mille kaliiber ületab 12,7 mm (kaliiber 0,50 tolli). Raketisüsteemid on näiteks tankitõrjeraketi süsteemid Mapats, Milan ja Javelin, mis kuuluvad oma omaduste poolest eelnimetatud raskerelva definitsiooni alla.

Lisaks on õigusselguse huvides oluline, et seaduse rakendajal ei tekiks ebaselgus raketisüsteemi ja raskerelva erinevuse vahel. Kuivõrd tänasel hetkel on kõik raketisüsteemid kaliibriga 12,7mm või üle selle, on tarviklik viia raketisüsteemide mõiste raskerelva alla.

Varasemalt⁴ on raketisüsteeme tõlgendatud ka relvadeks, mida juhitakse elektroonselt (on olemas elektroonne juhtpaneel). Selline tõlgendus ei hõlma endast kaliibrist lähtuvat tõlgendusviisi. Samuti tekitab raketisüsteemide mõiste eelnõukohase muudatuse jõustumise järel segadust relvasüsteemide kõrval, mida on samuti võimalik elektrooniliselt juhtida kasutades elektroonsel juhtpaneeli.

Punktiga 12 täiendatakse relvaseadust relvasüsteemi mõistega, mille kohaselt relvasüsteem on sõjarelv või mitme sõjarelv kombinatsioon koos relvasüsteemi toimimiseks vajalike osadega, sealhulgas sihtimis- ja tulejuhtimisseadmed ning relvaplatvorm. Relvaplatvormiks loetakse näiteks nii sõiduk kui ka relvaalus, millele relv paigaldatakse. Tänapäeval ei saa samastada relvasüsteemi mõistet sõjarelvaga, kuivõrd relvasüsteem ei koosne ainuüksi sõjarelvast. Relvasüsteemi toimimiseks on vaja ka teisi osasid nagu sihtimis- ja tulejuhtimisseadmed ning relvaplatvorm. Relvaplatvormiks käesoleva seaduse tähenduses loetakse nii maismaa-, õhu- ning veesõidukit või kui ka relvaalust, millele on võimalik kinnitada sõjarelv. Relvasüsteemi osad ja olulised osad on loetletud RelvS §-is 83³ lõike 3 alusel sätestatud määruuses.

Relvasüsteemi näiteks on lahingutank, jalaväe lahingumasin, hävituslennuk, sõjalaev, laevatõrje raketisüsteem, keskmaa õhutõrje süsteem, iseliikuv suurtükk, tankitõrje raketisüsteem jne. Mõni suurem relvasüsteem võib koosneda mitmest väiksemast relvasüsteemist. Näiteks sõjalaeval võivad olla erinevad raketisüsteemid ja automaatkahurid. Kaitsetööstus areneb jõudsalt ning turule tuuakse pidevalt uusi tooteid ja tehnoloogiaid, sh uusi relvasüsteemide lahendusi. Näiteks kaugjuhitavad relvasüsteemid (ingl *remote weapon station*), mille puhul laskja ja relv on füüsiliselt üksteisest eemal ning laskja tulistab pelgalt elektroonika abil. Sellise relvasüsteemi puhul on olulised nii relv, elektroonika, tarkvara kui ka muud seadmed, mis võimaldavad sellisel tervikul oma eesmärgi täita ja süsteemselt töötada. Teise näitena võib tuua mehitamata lahinguõhusõiduki (ingl *unmanned combat aerial vehicle*), kus mehitamata õhusõidukit, millele on paigaldatud sõjarelv, kasutatakse sihtmärgi hävitamiseks, kuid õhusõiduk ise ei hävi.⁵

Teiseks täpsustatakse, et 11¹. peatükis mõistetakse laskemoona all just sõjarelv laskemoona, ning täiendus on viidud sisse, et eristada seda tsiviilkäibes kasutatavast laskemoonast.

Tulenevalt eelnevast asendatakse terves peatükis sõnad „sõjarelv, laskemoon“ ja „sõjarelvad, laskemoon“ sõnadega „sõjarelv, relvasüsteem, sõjarelv laskemoon“ vastavas käändes.

Punktiga 13 muudetakse § 83³ lõikes 2¹ sõjarelv laskemoona määratlust. Seaduses defineeritakse sõjarelv laskemoona mõiste ning eelnõukohase seaduse jõustumisel kehtestatakse sõjarelv laskemoona komponentide loetelu määruusega, mistõttu ei hõlma sõjarelv laskemoona määratlus enam komponentide loetelu seaduses. Uue sõnastuse kohaselt on sõjarelv laskemoon spetsiaalselt sõjarelvas kasutamiseks mõeldud laskemoon. Eesmärk on täpsustada terminite tähendust, et seaduse rakendajatel ja järelevalve teostajatel oleks hõlpsamini võimalik leida ühine arusaam seaduse nõuetest.

⁴ Relvaseaduse, strateegilise kauba seaduse, lõhkmaterjaliseaduse ja teiste seaduste muutmise seadus 615 SE, lk 11. - <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/e330ee20-0075-47fd-b7dd-7cb83f3f753b/>.

⁵ Muudatusettepanekute loetelu relvaseaduse, riigilõivuseaduse, strateegilise kauba seaduse muutmise seaduse (tulirelvadirektiivi ülevõtmine) eelnõu teiseks lugemiseks, 62 SE II. - <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/a18ec81f-9133-46b2-b220-6201973468a2>.

Punktiga 14 asendatakse § 83³ lõike 2² sissejuhatavas lauseosas asendatakse sõna „padruni“ sõnadega „või lahingumoon“, sest hetkel kehtiv sõnastus on eksitav. Eelnimetatud sätte sõnastuse kohaselt selgitatakse laskemoona padruni komponente. Kuivõrd RelvS § 83³ lõike 2² punktid 1 ja 2 hõlmavad lahingumoon komponente, tuleb õigusselguse huvides lõike 2² sissejuhatavas lauses ka lahingumoon selgelt nimetada.

Punktiga 15 muudetakse RelvS-i § 83³ lõike 3 alusel antavat volitusnormi sõnastust. Uue sõnastuse alusel on võimalik sõjarelvi, relvasüsteemi, laskemoona ja lahingumoon ning nende osasid ja olulisi osasid eristada. Volitusnormi täpsustamine aitab tagada õigusselgust sõjarelvade, relvasüsteemi, laskemoona või lahingumoon ning nende oluliste osade liigitamisel ning vastavalt sellele lihtsustab RelvSi alusel antavate lubade menetlemist. Lisaks aitab RelvS-i § 83³ lõike 3 alusel antav määrus selgemalt eristada sõjarelvi, relvasüsteemi, lahingumoon ja sõjarelva laskemoona osasid ja olulisi osasid. Määrus on eelkõige suunatud RelvS-i §-s 83³⁶ nimetatud komisjoni töö lihtsustamiseks ja ettevõtjatele, kellele on tänu määrusele selgem arusaam sellest, millised sõjarelva, laskemoona, lahingumoon või relvasüsteemi olulised osad kuuluvad loakohustuse alla ja millised mitte.

Punktides 16 ja 17 sätestatud muudatuse eesmärk on võimaldada kaitsetööstuses tegutseda ka neil ettevõtjatel, kelle aktsionär või osanik, nõukogu või juhatuse liige või juriidilise isiku juhtimise üle valitsevat mõju omav muu isik ei ole NATO või Euroopa Liidu liikmesriigi kodanik.

Muudetavad sätted puudutavad olulise osaluse omandamist ning ka isikuid, keda võib valida ettevõtja juhiks. See isik peab vastama järgmistele nõuetele: tema suhtes ei ole tuvastatud RelvS § 40 lõike 1 punktides 5–8 ja lõikes 1¹ sätestatud asjaolusid ning ta on:

- 1) Euroopa Liidu liikmesriigi kodanik või
- 2) NATO liikmesriigi kodanik või
- 3) OECD liikmesriigi kodanik või
- 4) sellise riigi kodanik, kellega Eesti Vabariik on sõlminud salastatud teabe vastastikuse kaitse lepingu, või
- 5) muu riigi kodanik, kellele Kaitseministeerium on Siseministeeriumi kooskõlastusel andnud nõusoleku teha käesoleva lõike punktides 1–4 erand.

Kehtiva RelvS-i sätte sõnastus on endaga kaasa toonud olukorra, kus koostöö ei ole välistatud mitte ainult agressorriikidega, vaid piirang laieneb kõikidele isikutele väljaspool NATO ja Euroopa Liidu liikmesriike. Sellised isikud on muu hulgas Singapurist, Ukrainast, Austraaliast ja Iisraelist pärit ettevõtjad, kellega soovitakse koostööd teha.

RelvS-i § 40 lõike 1 punktides 5–8 arvesse võetavad asjaolud on järgmised:

- kas juriidilise isiku aktsionär või osanik, nõukogu või juhatuse liige või juriidilise isiku juhtimise üle valitsevat mõju omav muu isik on karistatud Eestis riigivastase kuriteo eest või inimsusvastase või rahvusvahelise julgeoleku vastase kuriteo eest, välja arvatud karistusseadustiku §-des 245, 247 ja 249 sätestatud kuriteod, sõltumata sellest, kas need karistusandmed on karistusregistrist kustutatud;
- on toime pannud inimsusvastase või sõjakuriteo või alust arvata, et ta on seda teinud;
- kuulub kuritegelikku või terroriühendusse või et ta on toime pannud või võib toime panna terrorikuriteo või et ta on seotud terrorikuriteo rahastamise või toetamisega või rahapesuga;
- võib ohustada Eesti Vabariigi julgeolekut.

Eelnõuga jäetakse loetelust välja RelvS-i § 40 lõike 1 punktis 9 sätestatud tingimus, mille kohaselt välistatakse loa saamise võimalus juriidilistel isikutel, kelle aktsionär või osanik, nõukogu või juhatuse liige või juriidilise isiku juhtimise üle valitsevat mõju omav muu isik ei ole Euroopa Liidu või NATO liikmesriigi kodanik.

Vajadus tugevdada riigi julgeolekut ei ole vähenenud ja seda aitab tagada eelkõige kaitsetööstuse arengu soodustamine. Muudatuse eesmärk on võimaldada nendel välismaistel ettevõtjatel, kes on Eesti ja Euroopa Liiduga sõbralikes suhetes, panustada Eesti kaitsetööstusse ning teha mitmekülgset rahvusvahelist koostööd. Lisaks on eesmärk soodustada Eesti uuenduslikus ja turvalises ärikeskkonnas uute äriühingute teket.

Eelnõuga parandatakse muu hulgas üks ilmselge ebatäpsus. Kehtiva redaktsiooni sätte sõnastuse kohaselt võib ettevõtjas olulise osaluse omandada, seda omada ja suurendada ning ettevõtja üle kontrolli saavutada, seda omada ja suurendada igaüks, kes on täitnud RelvS-i § 40 lõike 1 punktides 5–9 ja lõikes 1¹ sätestatud nõuded. Viidatavas RelvS-i § 40 lõikes 1 on nimetatud asjaolud, mis välistavad juriidilisele isikule soetamis- ja relvaloa andmise. Grammatilise tõlgendusmeetodi järgi on eespool nimetatud sätted seotud selliselt, et RelvS-i §-s 83⁵ puudutatud isik pidi vastama RelvS-i § 40 lõike 1 punktides 5–9 välistavatele asjaoludele. Seega muudetakse sätte sõnastust selliselt, et kui isiku suhtes ei tuvastata RelvS-i § 40 lõike 1 punktides 5–8 sätestatud välistavaid asjaolusid, võib talle tegevusloa (ka muude tingimuste täitmisel) anda.

Eelnõuga ei looda uut õigust, vaid sisuliselt taastatakse 2022. a eelnõu regulatsioon, kuid seda täpsustatud korra.

Paragrahvi 83⁵ ning 83²³ muutmise eesmärk on laiendada isikute ja riikide ringi, kes saaksid panustada kaitsetööstuse arendamisse Eestis, et seeläbi tugevdada Eesti kaitsevõimet ning aidata panustada Euroopa julgeolekusse. Kehtiva õiguse kohaselt võib Eestis relva- ja laskemoonatööstuses tegutseda ettevõtte, kelle juhtorgani liikmed ja olulist osalust omavad liikmed on Euroopa Liidu liikmesriigi või NATO liikmesriigi kodanikud. Eelnõukohase seaduse jõustumisel vähendatakse kodakondsusnõude piiranguid, et muutunud julgeolekuolukorras elavdada vajalikku relva- ning laskemoonatööstust Eestis. Selle tulemusel võimaldatakse tegutseda ka nendel ettevõtetel Eestis, kelle juhtorgani liige on mõne OECD liikmesriigi kodanik, nagu näiteks Austraalia, Iisrael, Jaapan, Korea ja Uus-Meremaa. Nimetatud riikide fookuses on selgelt investeringud uutesse tehnoloogiatesse ning seetõttu on see oluline ressurss kaitsetööstuse innovatsioonile tervikuna. OECD riikide lisamisel on võetud eeskujult 5G regulatsioonist, mille puhul side valdkonna riikliku julgeoleku kontekstis usaldatakse neid riike. Sarnastest põhimõtetest lähtutakse ka antud eelnõus. Eesti on EL, NATO ja OECD liikmesriik. Nende organisatsioonide liikmesriikides asuvad ettevõtjad on üldiselt vähem riskantsed, kuna nendes riikides kehtivad kokkulepped, väärtused ja põhimõtted, mis ühilduvad Eesti riigi julgeoleku huvidega. OECD liikmesriike ühendavad väärtused nagu avatud turumajandus, demokraatlik pluralism ja inimõiguste austamine ning NATO liikmesriike isikute vabadus, demokraatia, inimõigused ja õigusriik. EL põhimõtted on inimõiguste austamine, demokraatia, õigusriik, inimväärikus, vabadus ning muud EL õigusaktides sätestatud põhimõtted. Neid väärtusi kandvad riigid on üldiselt vähem tõenäolised sekkuma oma riigis asuva ettevõtja tegevusse eesmärgiga kahjustada Eesti riigi julgeolekut. Sarnaselt eeltooduga on väiksem risk taolisele sekkumisele, kui asukohariigis järgitakse demokraatliku õigusriigi põhimõtteid ja austatakse inimõigusi ning kaitstakse muu riigi isikute intellektuaalomandit, isikuandmeid ja ärisaladust. Demokraatliku õigusriigi põhimõtte tähendab, et kehtivad sellised õiguse üldpõhimõtted, mida tunnustatakse Euroopa õigusruumis. Õigusriigi all on mõeldud õigusriiki laiemas tähenduses ehk mitte ainult riiki, kus on olemas seadused, vaid on olemas ka põhiõigused, võimude lahusus, sõltumatud kohtud ja seadusi järgiv haldus.

Lisaks võimaldatakse tegutseda Eestis ettevõtetal, kelle juhtorgani liige on sellise riigi kodanik, kellega Eesti Vabariik on sõlminud salastatud teabe vastastikuse kaitse lepingu.⁶ Selliseks oluliseks riigiks on näiteks Ukraina, kellega Eesti on sõlminud salastatud teabe vastastikuse kaitse lepingu. Ukraina omab tänaseks reaalselt lahingukogemust ja seega olulist sõjalist teadmist ning selle tulemusel on teinud sõjatööstuses innovatsiooni lahingutehnika arendamisel ja selle kasutamisel. Need on teadmised ja kogemused, millest muutunud julgeolekuohute arvestades tuleb õppust võtta ning seda õpituvastust relva- ja laskemoonatööstuses rakendada. Eelnõuga luuakse vajalik õiguslik alus, et ka näiteks Ukraina kodanikud saaksid kuuluda ettevõtte juhtkonda ning panustada ettevõttesse, mille põhitegevus on relvade või laskemoona tootmine Eestis. Nendel riikidel, kellega Eesti on sõlminud salastatud teabe vastastikuse kaitse lepingu, on võimalik turvalisemalt ja efektiivsemalt vahetada infot, et veenduda kas relvaseaduse alusel antava loa tingimused on täidetud või esinevad mõned probleemkohad, mis välistaksid loa andmise, sealhulgas hinnatakse riske riigi julgeolekule loa andmise menetluse käigus.

Täiendavalt nähakse seadusemuudatusega ette võimalus panustada relvaseaduse kohase loakohustusega ettevõtmistesse ka eelnevalt nimetamata kolmandate riikide kodanikel, kui ettevõtte ning kolmanda riigi kodaniku panus on sedavõrd olulise tähtsusega Eesti kaitsetööstuse arendamisel ning seeläbi ka kaitsevõime tagamisel. Selliseks riigiks võib näiteks olla Singapur. Nimetatud kolmandate riikide kodanike osalusega ettevõtete kontrollimiseks sätestatakse täiendavad riskide maandamise tingimused. Tingimusena sätestatakse, et tegevusluba menetletakse ainult juhul, kui Kaitseministeerium on andnud selleks nõusoleku ning Siseministeerium on selle nõusoleku andmise kooskõlastanud. Kaitseministeeriumi ja Siseministeeriumi eelnev nõusolek loa taotlemise eeltingimusena täidab julgeolekuohute ennetamise eesmärgi. Kaitseministeerium peab nõusoleku andmiseks põhjalikult kaaluma ettevõtte vajalikkust ja olulisust ning kolmanda riigi kodaniku võimalikku panust Eesti kaitsetööstuse arendamisel ning ka sellega seotud riske. Näiteks ei anna Kaitseministeerium nõusolekut, kui ettevõtte juhtorgani liikmeks on Eestiga vaenulikes suhetes oleva riigi kodanik ning Siseministeerium ei anna kooskõlastust, kui ilmneb oht riigi julgeolekule või kui edastatav informatsioon ei ole piisav, et selle alusel kooskõlastust anda. Siseministeerium hindab, kas Kaitseministeeriumi kaalutlused nõusoleku andmiseks on põhjendatud või mitte. Kui nõusoleku andmine ei ole põhjendatud või kui loa andmisel võivad tõenäoliselt esineda riskid riigi julgeolekule, siis nõusolekut ei kooskõlastata. Seega nõusoleku andmine on väga erandjuhtum ja see ei ole kohustuslik, samuti ei ole kooskõlastuse andmine Siseministeeriumi poolt kohustuslik. Nõusoleku andmiseks ja selle kooskõlastamiseks ei seata tähtaega, kuid üldiselt lähtutakse haldusmenetluse seaduses sätestatud põhimõtetest ja tähtaegadest. Nõusoleku kooskõlastamata jätmine ei ole vaidlustatav.

Ühelgi eelnevalt loetletud juhul ei ole välistatud relvaseaduse kohasest loa andmisest keeldumine, see tähendab, et loa andmine ei ole automaatne, vaid selleks viiakse läbi vastav menetlus, milles kaalutakse läbi kõik vajalikud riskid.

Punktis 18 sätestatud muudatuse eesmärk on lihtsustada ettevõtja töötajatel teatud tingimustel tervisekontrolli läbimist ja selle kaudu vähendada ettevõtjate halduskoormust. Eelnõuga täiendatakse RelvS-i § 83²⁴ lõikega 5¹, mille kohaselt ei pea tervisekontrolli läbima isik, kellel on kehtiv relvaluba. Lisaks ei pea tervisekontrolli läbima isik, kellel on kehtiv Kaitseliidu relvakandmiseluba, kuna Kaitseliidu relvakandmisloa eeldus on samuti tervisekontrolli läbimine

⁶ Riikide loetelu, kellega on Eesti sõlminud salastatud teabe vastastikkuse kaitse lepingu on leitav leheküljel: <https://nsa.valisluureamet.ee/tabelid.html>.

(kontrolli raames käiakse psühhiaatri ja perearsti juures). Seega läbitakse samasisuline kontroll, mistõttu oleks isikule koormav nõuda temalt kahe samalaadse tervisekontrolli läbimist.

Praegu kehtiv nõue on praktikas dubleeriv, s.t kehtiva sätte kohaselt peab tervisekontrolli tegema töötervishoiuarst. Puudutatud isikute tervise seisundi vastavuse tõendamiseks nähakse ette võimalus tõendada enda tervise seisundit kehtiva relvaloaga, mille eeldus on omakorda perearsti väljastatud kehtiv tervisetõend.

RelvS-i § 35¹ lõike 2¹ järgi kehtib tervisetõend relvaloa taotlemisel tehtud tervisekontrolli läbimise kohta kuni viis aastat ja relvaluba kehtib nii kaua, kuni kehtib tervisetõend.

Kuigi tervisenõuded on sätestatud eri seaduste alusel ja selleks nähakse ette eraldiseisvad tervise seisundi hindamised, kattuvad nende nõuded enamjaolt ning seetõttu piisab edaspidi ühest tervisetõendist, et vähendada tervishoiusektori töökoormust ja vältida isikute täiendavat tervise seisundi hindamist.

Eelnimetatud muudatused ei puuduta TTOS-i §-st 131 tulenevaid nõudeid, millest tulenevalt on jätkuvalt kehtiv kohustus töandjal korraldada töötaja tervisekontrolli nelja kuu jooksul alates tööaja tööleasumisest ja vähemalt kord kolme aasta jooksul.

Punktides 19–22 täiendatakse seadust sõjarelvade, relvasüsteemi, sõjarelva laskemoona ja lahingumoonaga käitlemisega seotud tegevusaladel tegutsemiseks vajaliku vastutava isiku pädevuse hindamise ja vastava pädevustunnistuse andmise sätetega.

Sõjarelvi, relvasüsteemi, sõjarelva laskemoona ja lahingumoonaga käitleva ettevõtte vastutava spetsialisti nõuete jaoks on vaja välja töötada omaette pädevuse tõendamise kord. Vastutav isik teeb, kontrollib või juhhib iseseisvalt oma pädevusse kuuluval tegevusalal tööd ja vastutab selle eest. Ainuüksi LMS-i kohane pädevustunnistuse olemasolu ei tõenda, et isik on pädev vastutama sõjarelvade, sõjalise otstarbega laskemoona ja lahingumoonaga käitlemise eest.

Kehtivate nõuete kohaselt peab moonaga käitlevas ettevõttes olema määratud vastutav isik, kes tagab ohutuse ja nõuete täitmise. Sellel isikul peavad olema oma töö eripärale vastavad teadmised ja oskused ehk kvalifikatsioon.

Muutmisvajaduse on tinginud asjaolu, et kui ettevõttes tegeletakse laske- või lahingumoonaga käitlemisega, hinnatakse vastutava isiku pädevust LMS-s sätestatud korra järgi. LMS-i alusel väljastatakse kirjaliku eksami sooritamisel pädevustunnistus nii lõhkematerjali käitlemise korraldajatele kui ka pürotehnilise toote käitlemise korraldajatele. Nendel eksamitel keskendutakse valdavalt tsiviilkäibes lubatud lõhkematerjali ja pürotehniliste toodete käitlemise nõuetele. Sõjarelvade, sõjalise otstarbega laskemoona ja lahingumoonaga käitlemisel rakendatakse sektorile omaseid nõudeid, mille täitmine nõuab vastutavalt isikult ka vastavaid teadmisi, ning LMS-i alusel antav pädevustunnistus ei pruugi seda tagada.

Punktiga 19 täiendatakse § 83²⁵ sätte pealkirja. Uue sõnastuse kohaselt käsitleb § 83²⁵ nõuetele vastavuse hindamist ning pädevustunnistuse andja ja pädevustunnistuse andmise tingimusi ja korda. Uue sätte muudatuse eesmärk on kehtestada nõuded, millele peab vastutav isik vastama. Lisaks hõlmab RelvS § 83²⁵ uue muudatuse kohaselt pädevustunnistuse andja ja andmise tingimusi ja korda. Hetkel kehtiva sätte sõnastuse kohaselt ei selgu, millal saab öelda, et vastutav isik on pädev. Seega on eesmärk sätestada need teadmised ja oskused, mis on vastavalt töö eripärale nõutavad vastutavalt isikult.

Punktiga 20 täiendatakse pädevustunnistuse eesmärki ja sisu, uue sõnastuse kohaselt tõendab pädevustunnistus isiku kvalifikatsioon ning annab õiguse tegutseda pädevustunnistusel märgitud tegevusalal ja pädevuse ulatuses.

Punktiga 21 muudetakse RelvS-i § 83²⁵ lõike 4 volitusnormi sõnastust, mille kohaselt kehtestab riigikaitse korraldamise valdkonna eest vastutav minister määrusega sõjarelvade, relvasüsteemi, sõjalise otstarbega laskemoona ja lahingumooni käitlemisega seotud tegevusaladel tegutsemiseks kohustuslikud kvalifikatsiooninõuded ning pädevustunnistuse andmise tingimused ja korra.

RelvS § 83²⁵ lõikes 5 tehtav muudatus tuleneb vajadusest hinnata laske- ja lahingumooni käitlemisega tegeleva ettevõtja vastutava isiku kvalifikatsiooni kooskõlas relvaseaduse alusel väljatöötatud nõuetega.

Punktis 22 täiendatakse RelvS-i § 83²⁵ nelja lõikega. Neist esimeses on sätestatud, et pädevustunnistuse andmise, kehtivuse pikendamise ja duplikaadi väljastamise eest tuleb tasuda riigilõivu. Riigilõivu määrad on sätestatud riigilõivu seaduses. Riigilõivu tasub pädevustunnistuse andmist, selle kehtivuse pikendamist ja duplikaadi väljastamist sooviv isik.

Lõikes 5² sätestatakse, et pädevustunnistuse andja hindab vastutava isiku kvalifikatsiooni. Vastavad kvalifikatsiooninõuded ja pädevustunnistuse andja kehtestatakse ministri määruses.

Lõikes 5³ sätestatakse pädevustunnistuse kehtivusaeg, mis on viis aastat, mida saab tingimustele vastamise korral pikendada. Pädevustunnistuse andmise kord on analoogne sätetega, mis kehtivad lõhkematerjaliseaduses sätestatud pädevustunnistuse kohta.

Lõikes 5⁴ sätestatakse kohustus, et isik, kellel on pädevustunnistus, peab selle pikendamiseks läbima kord viie aasta jooksul koolituse või ise esinema lektorina koolitusel. Nõue on vajalik selleks, et vastutav isik oleks kursis oma valdkonnas toimuvaga ning seeläbi muuhulgas teadlik võimalikest uutest riskidest ja ohtudest ning nende maandamiseks vajalikest tegevustest.

Punktiga 23 täiendatakse RelvS-i § 83²⁸ lõike 1 punkti 3 sõnastust. See muudatus on seotud taustakontrolli nõuete täpsustamisega.

Kehtiva seaduse kohaselt tehakse taustakontrolli kõikidele ettevõtja töötajatele ja alltöövõtjatele. Ettevõtja peab ka igasuguste tugiteenuste raames tegema igale alltöövõtjale taustakontrolli, sealhulgas nendele isikutele, kes ei puutu kokku sõjarelvade, lahingumooni ja laskemoona ega nende oluliste osadega, ning nendele isikutele, kes osutavad teenust alltöövõtuna.

Kui eelnõukohane seadus jõustub, ei pea enam tegema taustakontrolli nendele ettevõtja töötajatele, alltöövõtjale ja teenuse osutajale, kes ei puutu kokku sõjarelvade, relvasüsteemide, sõjarelva laskemoona või lahingumooni käitlemisega või sellega seonduva teabega.

Kavandatav kaitsetööstuspargi loomine toob juurde uusi ettevõtjaid ja töötajaid, suurendades taustakontrolli tegevate riigiasutuste töökoormust (PPA, KAPO). Seetõttu nähakse kavandatava muudatusena ette taustakontrolli tegemine ainult nendele ettevõtja, alltöövõtja ja teenuse osutaja töötajatele, kellel on vahetu kokkupuude sõjarelvade, laskemoona ja lahingumooni tootmise, käitlemise ning sellega seonduva teabega, et kokkuvõttes vähendada taustakontrolliga kaasnevat töökoormust.

Punktiga 24 täpsustatakse seadusandja mõtet – RelvS-i § 83²⁸ lõikes 3 on sätestatud, et PPA võib loobuda selle isiku tausta kontrollimisest, kellel on kehtiv juurdepääsuluba või -sertifikaat. Kuna sõnastusest ei selgu, millist juurdepääsuluba või -sertifikaati mõeldakse, täiendatakse seadust viitega riigisadaluse ja salastatud välisteabe seadusele.

Varasema redaktsiooni⁷ seletuskirjas on öeldud: „Taustakontrolli ei pea tegema isiku kohta, kes on läbinud julgeolekukontrolli riigisaladuse ja salastatud välisteabe seaduse kohaselt ja kellel on kehtiv juurdepääsuluba või -sertifikaat.“ Seega muudetakse eelnõuga sätte sõnastust selliselt, et see vastaks seadusandja mõttele.

Tegemist on tegevusloa andja jaoks kaalutlusnormiga, mille puhul ta saab otsustada, kas kontrollida uuesti isiku tausta, kellele on väljastatud riigisaladuse luba, või mitte. Ettevõtja peab siiski esitama ka selle isiku andmed koos teiste isikute andmetega (§ 83²⁸ lõige 3).

Isikute taustakontrolli tehakse esimest korda siis, kui ettevõtja soovib hakata käitlema sõjarelvi, laskemoona või lahingumooni ning esitab selleks tegevusloa andjale (PPA või TTJA) tegevusloa saamise taotluse. Hiljem kontrollitakse isikuid uuesti, kui ettevõtja esitab viie aasta möödudes uue taotluse uue tegevusloa saamiseks. See tähendab, et taustakontroll on perioodiline. Samas võib PPA kontrollida kõiki nimetatud isikuid ka muul ajal (tegevusloa kehtivuse ajal), kui on tekkinud põhjendatud kahtlus, et isiku kohta on tema tööloleku ajal või enne tööleasumist⁸ ilmnenud asjaolud, mis oleksid välistanud tema töölevõtmise (§ 83²⁸ lõige 4). Need kahtlused saavad tekkida PPA-le esitatud vihje põhjal või seoses mõne kuriteo või muu sellise uurimisega. Kui isik lahkub töölt, siis tema tausta enam ei kontrollita.

Punktiga 25 täpsustatakse seadusandja mõtet – enne käesoleva eelnõu jõustumist tuli § 83²⁸ lõikes 1 nimetatud asjaolude kontrollimiseks edastada tähtis teave PPA-le. Täpsustatakse, et oluline on esitada tähtsust omav teave, mitte lihtsalt tähtis teave.

Punktiga 26 täiendatakse § 83²⁹ lõikes 2 kontrollitavate isikuandmete loetelu. Enne käesoleva eelnõu jõustumist on lõikes 2 sätestatud ka muud andmed, mida taustakontrolli raames kontrollitakse. Õigusselguse ja isikuandme kaitse tagamiseks kirjutatakse sättes täpsemalt lahti, milliseid andmeid konkreetselt kontrollitakse, sealhulgas täpsustatakse, mis on need muud andmed. Isikuandmete kaitse üldmääruse §-de 5 ja 6 kohaselt peab isikuandmete töötlemiseks olema seaduslik alus ning andmete töötlemisel peab järgima isikuandmete töötlemise põhimõtteid. Kuna taustakontrolli tegemine riivab isikuandmeid ja põhiõigusi, tuleb seaduses piiritleda ja selgelt esile tuua, milliseid andmeid kontrollitakse. Seega nimetatakse lõikes 2 taustakontrolli raames kontrollitavad andmed, milleks on:

- 1) ees- ja perekonnanimi;
- 2) isikukood, selle puudumisel sünniaeg;
- 3) sünnikoha riik, maakond, vald ja linn;
- 4) varem kasutatud nimed, sealhulgas neiupõlvenimi, ja nende muutmise põhjused;
- 5) sidevahendite andmed, nagu telefoninumber, e-posti aadress, kasutajanimi;
- 6) passi või ID-kaardi andmed;
- 7) varasemate elukohtade ja praeguse tegeliku elukoha andmed;
- 8) perekonnaseis;
- 9) käesoleva lõike punktides 1-3 andmed lähedaste isikute kohta;

⁷ Relvaseaduse, strateegilise kauba seaduse, lõhkematerjaliseaduse ja teiste seaduste muutmise seadus, RT I, 29.06.2018, 3. – <https://www.riigiteataja.ee/akt/129062018003>. Vt ka relvaseaduse, strateegilise kauba seaduse, lõhkematerjaliseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri, 615 SE, lk 57 – [https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/e330ee20-0075-47fd-b7dd-7cb83f3f753b/Relvaseaduse.%20strateegilise%20kauba%20seaduse.%201%C3%B5hkematerjaliseaduse%20ja%20teiste%20seaduste%20muutmise%20seaduse%20eeln%C3%B5u%20\(615%20SE%20III\)/](https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/e330ee20-0075-47fd-b7dd-7cb83f3f753b/Relvaseaduse.%20strateegilise%20kauba%20seaduse.%201%C3%B5hkematerjaliseaduse%20ja%20teiste%20seaduste%20muutmise%20seaduse%20eeln%C3%B5u%20(615%20SE%20III)/).

⁸ Isiku ja ettevõtja kokkuleppe sõlmimise järel võib jääda aeg, mil isik on küll ettevõtjaga seotud, kuid ta ei ole veel tööle asunud (näiteks on kokku lepitud, et ta asub tööle kolme kuu pärast). Ettevõtja esitab seejärel isiku kohta seadusega nõutavad andmed, mille põhjal tehakse taustakontroll. Pärast seda jääb veel aeg, kui tulevane töötaja veel ei tööta ettevõtja heaks, kuid ta on ettevõtjaga seotud. Kui selle perioodi jooksul ilmneb asjaolusid, mis välistaks isiku töölevõtmise, on PPA-l õigus teha nn järelkontroll.

- 10) hariduskäigu andmed;
- 11) varasemate töökohtade andmed;
- 12) andmed nii Eestis kui ka välisriigis läbitud kaitseväe teenistuse ja sõjalise väljaõppe kohta;
- 13) kriminaal- või väärteokaristuste andmed, sõltumata nende määramise ajast⁹;
- 14) toimuva kriminaal- või väärteomenetluse andmed;
- 15) kriminaalmenetluses kahtlustatava või süüdistatava andmed.“.

Isikute suhtes, kes puutuvad relvade kokku, on kõrgendatud risk avalikule ohule, seetõttu kontrollitakse taustakontrolli raames, kas isiku suhtes võiksid esineda riskid, mis seda ohtu võivad esile kutsuda. Ohu ennetamiseks ja riskide maandamiseks tehakse andmete põhjal eelkontroll, et vältida nende isikute relvadele juurdepääsemist, kelle suhtes võib tekkida kahtlus, et isikud ei ole usaldusväärsed.

Taustakontrolli tehakse eelkõige isiku enda kohta käivate andmete alusel, kuid kuna üksnes isiku enda kohta käivate andmete alusel ei ole võimalik piisavalt isiku usaldusväärsust hinnata, töödeldakse ka isiku perekonna- ja eraelu kohta käivaid andmeid. Andmete esitamise protsessi eelnõukohase seadusega ei muudeta, vaid rakendatakse kehtivat õigust. Tegemist on sarnase loeteluga taustakontrolli andmetest nagu kehtivas õiguses on juba muu hulgas sätestatud lennundusseaduses lennuvälja või kopteriväljaku julgestuspiirangualale saatjata pääsemiseks, õhusõiduki meeskonnaliikme sertifikaadi või tunnistuse saamiseks ja lennundusjulgestusalaste ülesannete täitmiseks.¹⁰ Samuti riigisaladusele juurdepääsuloa või töötlemisloa taotlemisel.¹¹

Punktiga 27 täiendatakse § 83²⁹ lõikega 7, mis reguleerib ettevõtja poolt tegevusloa andjale esitatavat nimekirja ettevõtja töötajate, alltöövõtjate ja teenuse osutajate kohta, kellel on juurdepääs sõjarelvadele, relvasüsteemidele, sõjarelva laskemoonale, lahingumoonale ja nende olulistele osadele või nendega seotud teabele. Uue sõnastuse kohaselt peab ettevõtja esitama tervikloetelu isikutest, kes puutuvad kokku sõjarelvade, relvasüsteemide, sõjarelva laskemoona, lahingumoonaga või nendega seonduva teabega. Ettevõtja esitab nimekirja tegevusloa andjale. See muudatus on seotud taustakontrolli tegemisega. Selle muudatuse tulemusel väheneb eelduslikult nende isikute hulk, keda tuleb kontrollida. Kui näiteks ettevõttes töötab inimene, kellel ei ole võimalik pääseda juurde sõjarelva, relvasüsteemi, sõjarelva laskemoona, lahingumoonaga, nende olulistele osadele või nendega seotud teabele, siis puudub ka vajadus seda isikut kontrollida. Siinkohal peab aga märkima, et ettevõtja vastutab selle eest, et vastava loata isikutel reaalselt ka selline juurdepääs puuduks. (Vt ka **punktis 24** toodud põhjendusi). Sätte muutmise eesmärk kannab ka isikuandmete töötlemise proportsionaalsuse tagamise eesmärki, et isikute suhtes, kes tegelikkuses ei puutu sõjarelvade, relvasüsteemide, sõjarelva laskemoona, lahingumoonaga ja nende oluliste osadega kokku, ei töödeldaks isikuandmeid ega viidaks läbi taustakontrolli. Kehtiva õiguse kohaselt on see osutunud ebamõistlikuks ja ebaproportsionaalseks, sest kontrollitakse absoluutselt kõigi töötajate ja alltöövõtjate andmeid, isegi nende omi, kes näiteks parandavad ettevõtja kontoris, kus ei ole nimetatud tooteid, veetorusid.

Kehtiva õiguse kohaselt võib PPA kontrollida kõiki nimetatud isikuid ka muul ajal (tegevusloa kehtivuse ajal), kui on tekkinud põhjendatud kahtlus, et isiku kohta on tema töölooleku ajal või enne tööleasumist ilmnenu asjaolud, mis oleksid välistanud tema töölevõtmise. Töötajate ja alltöövõtjate andmete vahetamise protsessi antud eelnõuga ei muudeta, vaid täpsustatakse isikute ringi, kelle andmeid kontrollitakse.

⁹ Ka aegunud andmed.

¹⁰ LennS-i § 46⁹ lõige 11.

¹¹ Vabariigi Valitsuse 20. detsembri 2007. a määruse nr 262 „Riigisaladuse ja salastatud välisteabe kaitse kord“ lisa 1.

Punktiga 28 RelvS-i § 83³³ lõike 1 punktid 2–4 sõnastatakse ümber kuna kasutusele tuleb ka „relvasüsteemi“ ja „sõjarelvade laskemoona“ kasutusele võtmisega.

Teiseks täpsustatakse punktides 2–4, et tegevusluba on vaja ainult juhul, kui nt parandatakse, veetakse või ehitatakse ümber tervikut või olulist osa. See tähendab, et näiteks mitteolulise osa parandamiseks, vedamiseks ei ole vaja tegevusluba taotleda.

Punkti 4 uue sõnastuse kohaselt peab tegevusluba olema relvasüsteemi või selle olulise osa valmistamiseks.

Senine sõnastus „sõiduki, veesõiduki, õhusõiduki või muu toote valmistamine, millele paigaldatakse sõjarelv“ jätab kaheti tõlgendamise võimaluse ja tegevusluba on taotlenud ka need ettevõtjad, kes tegelikult oma tootmisprotsessi käigus sõjarelvade, selle olulise osa, laskemoona või lahingumoonaga kokku ei puutu.

Uue relvasüsteemi definitsiooni kohaselt moodustabki maismaasõiduk, veesõiduk, õhusõiduk või muu toode, millele paigaldatakse sõjarelv, kokku relvasüsteemi.

Muudatusega täpsustatakse seadusandja esialgset mõtet, et tegevusluba peavad taotlema ainult need ettevõtjad, kelle tootele juba tootmisprotsessi käigus paigaldatakse sõjarelv või selle oluline osa ehk et moodustub relvasüsteem ning tegevusluba ei pea taotlema need ettevõtjad, kes toodavad tooteid, millele toote valmistamise käigus sõjarelvade või selle olulist osa ei paigaldata, aga selle paigaldamise võimalus on olemas. Muudatuse eesmärk on vähendada nende ettevõtjate halduskoormust, kes ise tootmisprotsessis sõjarelvade ning laske- või lahingumoonaga käitlemisega kokku ei puutu.

Varem on esinenud olukordi, kus laevu valmistav ettevõtja ei ole saanud laeva täielikult valmis ehitada, sest tal puudus sõjarelvade käitlemiseks vajalik tegevusluba.¹² Probleem on tekkinud RelvS § 83³³ lõike 1 punktiga 4, mis hetkel kehtiva sõnastuse alusel nõuab tegevusluba olemata sellest, kas kõnealusele sõidukile paigaldatakse sõjarelv või mitte. Relvasüsteemi mõiste kasutuselevõtt aitab tagada seda, et tegevusloa alla kuulub ainult relvasüsteemi valmistamine või relvasüsteemi olulise osa valmistamine. Need, millised on relvasüsteemi osad ja olulised osad, need täpsustatakse RelvS 88³³ lõikes 3 antavas määruses. Seega, kui laevu ehitav ettevõtja soovib ehitada laevu, millel on tehniline lahendus sõjarelvade paigaldamiseks, aga sõjarelvade tootmise käigus ei paigaldata, saab ehitada selliseid laevu ilma tegevusloata. Seega on oluline, et tegevusloa alla käiksid ainult sellised ettevõtjad, kes puutuvad kokku sõjarelvade, relvasüsteemi või nende oluliste osadega (kas ümbertegemise näol teenuse osutamisenä, vedamisel või toote valmistamisel).

Punktiga 29 täiendatakse RelvS § 83³³ lõike 2 sõnastust, mis on seotud relvasüsteemi ja selle oluliste osade kasutusele võtmisega käesolevas seaduses. RelvS § 83³³ eesmärk on sätestada loetelu tegevustest, mille jaoks tuleb taotleda tegevusluba, kui ettevõtja soovib tegeleda sõjarelvade, laskemoona või lahingumoonaga käitlemisega. Hetkel kehtiva RelvS § 83³³ lõikega 2 sätestatakse, et isik, kes omab tegevusluba sõjarelvade, selle laskemoona või lahingumoonaga käitlemiseks, saab omavalmistatud relvi ka müüa, vedada (näiteks vedada ostja juurde), hooldada ja parandada, omavalmistatud laskemoona või lahingumoonaga müüa ja vedada. Muul juhul sõjarelvade, relvasüsteemi, sõjarelvade laskemoona või lahingumoonaga eraõiguslik isik omada ei tohi. Eelnõukohase muudatusena võetakse laiemalt kasutusele relvasüsteemi mõiste, mille üks oluline osa on sõjarelv ja mille käitlemiseks on vaja tegevusluba. Selleks, et tegevusloa kohustus oleks võrdne ettevõtjate suhtes, tuleb õigusselguse huvides tagada, et ka relvasüsteem

¹² Relvaseaduse, strateegilise kauba seaduse, lõhkematerjaliseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri, 615 SE, lk 62. – [https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/e330ee20-0075-47fd-b7dd-7cb83f3f753b/Relvaseaduse,%20strateegilise%20kauba%20seaduse,%201%C3%B5hkematerjaliseaduse%20ja%20teiste%20seaduste%20muutmise%20seaduse%20eelnu%C3%B5u%20\(615%20SE%20III\)/](https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/e330ee20-0075-47fd-b7dd-7cb83f3f753b/Relvaseaduse,%20strateegilise%20kauba%20seaduse,%201%C3%B5hkematerjaliseaduse%20ja%20teiste%20seaduste%20muutmise%20seaduse%20eelnu%C3%B5u%20(615%20SE%20III)/).

ja selle oluline osa oleks hõlmatud tegevusloa kohustusega. Relvasüsteemi käitlemine ei saa olla vähem ohtlik tegevus, kui see on sõjarelvade käitlemisel.

Punktiga 30 täiendatakse § 83³³ lõikega 3¹.

Praktikas on tekkinud probleeme sõjarelvade, nende laskemoona või lahingumoonade vedudega. On juhuseid, kus Eestisse (näiteks Kaitseväele) või transiitveoga läbi Eesti veab sõjarelv, laskemoona või lahingumoonade mõni välismaine transpordiettevõtja, kellel ei ole relvaseaduse kohast tegevusluba (RelvS § 83³³ lg 1 p 3). Sellistel puhkudel on ebamõistlik eeldada ja nõuda välismaiselt ettevõtjalt tegevusluba, kui ettevõtjal on tegevusluba teises EL liikmesriigis antud. Selleks, et Eestis tegevusluba saada, peaks EL teises liikmesriigis tegutsev ettevõtja looma oma ettevõtte või tütarettevõtte Eestisse ning Eestis peaks olema ka ettevõtte juhatus. Kõik ettevõtte vedusid Eestis teostavad autojuhid peaksid olema Eestis registreeritud ettevõtte töötajad. On ebamõistlik eeldada, et teises EL liikmesriigis registreeritud ettevõtte looks Eestisse äriühingu ja määraks teatud osa oma töötajatest selle äriühingu töötajateks koos kõigi sellest tulenevate palga ja sotsiaalsete tagatistega seotud teemadega.

EL liikmesriigis välja antud tegevusloaga ettevõtjal on kohustus organiseerida Eestis vedamise ajaks relvastatud turvaettevõtja eskort sarnaselt § 83⁵² lõikes 5 viidatud määruse kohaselt, et tagada veose julgeolek.

Punktiga 31 muudetakse RelvS § 83⁴⁷ lõiget 4. Muudatuse kohaselt võib sõjarelvade soetada ka isik, kellel on käesoleva seaduse § 83³³ lõike 1 punktis 2, 4 või 6 sätestatud tegevusluba. Ettevõtja võib soetada sõjarelvade nende ümbertegemise eesmärgil, nende sobiva laskemoona tootmisel selle testimiseks või relvasüsteemi valmistamiseks.“

Enne käesoleva eelnõu jõustumist võis RelvS § 83⁴⁷ lg 4 kohaselt sõjarelvade soetada RelvS § 25 lõikes 2 nimetatud isik üksnes nende ümbertegemise eesmärgil või valmistatavale või ümbertehtavale sõidukile, veesõidukile, õhusõidukile või muule tootele paigaldamise eesmärgil. See säte oli liialt piirav nii isikute ringi suhtes kui ka tegevuste suhtes, milleks sõjarelvade võib soetada. Loogiline oleks, et need ettevõtjad, kellel on tegevusluba, võivad ka põhjendatud juhul sõjarelvade soetada – näiteks juhul, kui ettevõtja valmistab relvasüsteeme (paigaldab relvaplatvormile sõjarelvade) või juhul, kui tootja valmistab sõjarelvade laskemoona, on tal vaja ka sõjarelvade jaoks toodetavat laskemoona katsetada.

Punktides 32–35 tehtavad muudatused on seotud mõistete ühtlustamisega – asendatakse sõna „laskemoona“ sõnadega „sõjarelvade laskemoona“ ning täiendatakse mõistega „relvasüsteem“. (Vt punkti 1 selgitust).

Punktidega 36 ja 37 täiendatakse RelvS-i § 83⁵² lõikeid 1, 2 ja 3 täpsustusega, et sõjarelvade, relvasüsteemide, sõjarelvade laskemoona ja lahingumoonade võib vedada ka selline ettevõtja, kellel on RelvS § 83³³ lõike 1 punkti 3 ja 3¹ alusel antud tegevusluba. Kõnesolev muudatus on seotud ka eelnõu punktiga 30, mille kohaselt ei pea tegevusluba olema sellisel ettevõtjal, kellele on mõnes teises EL liikmesriigis antud tegevusluba.

Punktis 38 täpsustatakse §-i 88 lõikes 1 riikliku järelevalve tegijat. Uue sätte sõnastuse kohaselt on järelevalve tegija PPA, mitte vastava asutuse ametnik.

Punktis 39 täpsustatakse riikliku järelevalve tegemist. Uue sätte sõnastuse kohaselt teeb riiklikku järelevalvet sõjarelvade, relvasüsteemide, nende olulisi osi, sõjarelvade laskemoona käitlevate isikute üle PPA ning riiklikku järelevalvet laskemoona ja lahingumoonade valmistamise ja hoidmise ning nende käitlemiskoha üle teeb TTJA. Muudatus tehti, kuna TTJA järelevalvekohustus ei peaks katma kogu laskemoona ja lahingumoonade käitlemist, vaid

piirduma ainult laskemoona ja lahingumoonaga käitlemise tingimuste ehk käitlemiskoha järelevalvega.

Punktis 40 tehtavad muudatused on seotud mõistete ühtlustamisega – asendatakse tekstiosa „nende oluliste osade,“ tekstiosaga „relvasüsteemide, nende oluliste osade, sõjarelv“.

Punktis 41 sätestatakse rakendussäte pädevustunnistuse jaoks. Kui laskemoona või lahingumoonaga käitlemisega tegeleva ettevõtja vastutava isiku kvalifikatsiooni on juba hinnatud lõhkematerjaliseaduses sätestatud korra kohaselt ning talle on antud sellekohane pädevustunnistus enne 2025.a 1. jaanuarit, kehtib see ja asendab relvaseaduse alusel antavat pädevustunnistust sellel märgitud kehtivusaja lõpuni. Sellega on tagatud, et isikud, kes sellel tegevusalal juba töötavad ja kellele on vastav tunnistus antud, ei pea tegema enne selle kehtetuks muutumist uut pädevustunnistust. Kui aga selle kehtivusaeg lõppeb, peavad nad valdkonnas tegutsemiseks saada relvaseaduse alusel antava pädevustunnistuse.

Eelnõu § 2. Karistusseadustiku muutmine

Eelnõu §-s 2 sätestatakse karistusseadustiku muutmine. Eesmärk on luua õigusselgus karistuse kohaldamisel, millele on juhitud tähelepanu karistusseadustiku kommentaarides.

Karistusseadustiku (edaspidi *KarS*) § 418 (tulirelva, selle olulise osa ja laskemoona ebaseaduslik käitlemine), § 418¹ (tsiviilkäibes keelatud tulirelva, selle olulise osa ja laskemoona ebaseaduslik käitlemine) ja § 418² (sõjarelv, selle olulise osa ja laskemoona ebaseaduslik käitlemine) koosseisud erinevad peamiselt relva ohtlikkuse poolest nii, et iga järgmine moodustab erikoosseisu eelmise suhtes.

Tsiviilkäibes on keelatud tulirelvad, nende olulised osad ja laskemoon määratud kindlaks RelvSi § 20 lõigetes 1 ja 4. Tsiviilkäibes keelatud tulirelvad on muu hulgas automaattulirelvad, raketisüsteemid ja raskerelvad (RelvS-i § 20 lõike 1 punktid 5 ja 7 ning § 83³ lõike 1 punktid 2–4). RelvS-i § 21 lõike 2 kohaselt laieneb tulirelva olulise osa käitlemisele sama kord, mis on kehtestatud relvaseadusega seda liiki relva käitlemisele.

Relvaseaduses eristatakse mõisteid „sõjaväerelv“ ja „sõjarelv“. Sõjaväerelv on ametirelv, mis on ette nähtud Kaitseministeeriumi valitsemisala asutustele teenistusülesannete või -kohustuste täitmiseks ([RelvS-i § 3 lõike 2 punkt 2](#)). Sõjarelv on sõjalisel otstarbel kasutatav või sõjalisel otstarbel kasutamiseks konstrueeritud, valmistatud, määratud või kohandatud relv või relvasüsteem ([RelvS-i § 3 lõige 3](#)). Sõjaväerelvade ja nende laskemoona liigid on täpsemalt kindlaks määratud kaitseministri 09.07.2018. a määruse nr 9 „[Sõjaväerelvade, nende laskemoona ja lahingumoonaga käitlemise ning üleandmise kord](#)“ §-s 2. Sõjarelvad on täpsemalt reguleeritud RelvS-i 11¹. peatükis ja kaitseministri 10.07.2018. a määruses nr 11 „[Sõjarelvade, laskemoona ja lahingumoonaga käitlemise nõuded ja kord](#)“.

On tekkinud õiguslik ebaselgus, millises osas on KarS-i § 418² erinorm KarS-i § 418¹ suhtes. Karistusnorm peab olema selge ja arusaadav nii, et adressaat suudaks ennustada, millise tegevuse eest võidakse ta võtta õiguslikult vastutusele. Seetõttu on vaja KarS-i § 418¹ lõikes 1 selgelt välistada „sõjarelv, selle olulise osa ja sõjalise otstarbega laskemoona“ vastutus. RelvS-i § 83³ lõikes 3 muudetakse ja täiendatakse volitusnormi, mille kohaselt kehtestab riigikaitse korraldamise valdkonna eest vastutav minister määrusega sõjarelvade, sõjarelva laskemoona ja lahingumoonaga ning nende osade, sealhulgas vajadusel oluliste osade või komponentide täpsustava loetelu ja liigituse.

KarS-i 418² koosseisu eesmärk on kehtestada raskem karistus sõjarelvade ebaseaduslikule käitlemisele, kuna viimaste ohtlikkus (raketisüsteemid, suurtükid jne) on suurem muudest tsiviilkäibes keelatud relvadest.

Lisaks asendatakse seoses relvaseaduses „laskemoona“ ja „sõjalise otstarbega laskemoona“ mõistete ühtlustamisega ka KarS-s kasutatud mõisted „sõjarelva laskemoonaga“.

Eelnõu § 3. Kriminaalmenetluse seadustiku muutmine

Paragrahvis 3 täiendatakse KrMS-i § 199 lõike 1 punkti 7 loetelu KarS-i §-ga 418².

Kriminaalmenetluse seadustiku §-s 199 käsitletakse kriminaalmenetlust välistavaid asjaolusid ning selle paragrahvi lõikes 1 on loetletud juhud, millal kriminaalmenetlust ei alustata – selle punkti 7 kohaselt ei alustata kriminaalmenetlust juhul, kui tegemist on karistusseadustiku §-des 414, 415, 418 ja 418¹ sätestatud kuritegudega ning isik loovutab vabatahtlikult ebaseaduslikus valduses oleva tulirelva, lõhkeseadeldise või selle olulise osa, laskemoona või lõhkeaine.

Praegu puudub KrMS-ist viide KarS-i §-le 418², millega saaks välistada kriminaalmenetluse algatamise, kui isik loovutab vabatahtlikult ebaseadusliku sõjarelva, selle olulise osa või sõjalise laskemoona. Seetõttu on tekkinud olukord, kus isik ei ole tsiviilrelva loovutamisel kriminaalkorras vastutav, aga sõjarelva loovutamisel on. Muudatuse eesmärk on täita õiguslünk ning vähendada käibes ja ebaseaduslikus valduses olevate sõjarelvade hulka.

Eelnõuga täiendatakse kriminaalmenetluse alustamist välistavaid asjaolusid selliselt, et hõlmatud oleks ka ebaseadusliku sõjarelva, selle olulise osa või sõjalise laskemoona vabatahtlik loovutamine.

PPA korraldab relvade ja laskemoona loovutamise kampaaniat, mille eesmärk on ebaseaduslikud tulirelvad kokku korjata ning hävitusse saata. Ebaseadusliku tulirelva saab vabatahtlikult loovutada ka kampaaniaväliselt. Seega on kavandatava muudatuse eesmärk dekriminaliseerida need juhtumid, kus puudutatud isik saab vabatahtlikult loovutada ebaseaduslikus valduses oleva sõjarelva ilma, et tema suhtes algatataks kriminaalmenetlus. Üldiselt ei ole nende loovutatud relvade hulk, mis kvalifitseeruks ka relvaseaduse alusel sõjarelvaks, suur, vaid pigem üksikud juhud. Eelnõukohase seaduse jõustumisega võib prognoosida, et nende juhtude arv, mille korral loovutatakse vabatahtlikult ka sõjarelv, selle oluline osa ja sõjarelva laskemoon, kasvab, sest isikud ei pea kartma, et saavad karistada ja läbi selle loovutavad rohkem ebaseaduslikus omandis olevad relvad, mille tulemusel väheneb ebaseaduslik käitlemine ja kasvab ühiskonna turvalisus.

Kavandatava muudatuse jõustumise järel lõpetatakse menetlus KrMS-i § 199 lõike 1 punkti 7 asjaolude ilmnemise korral vastavalt KrMS-i §-s 200 sätestatule. KrMS-i § 200 kohaselt – kui kohtueelses menetluses ilmneb selle seadustiku §-s 199 nimetatud asjaolu, mis välistab kriminaalmenetluse – lõpetatakse menetlus uurimisasutuse määruse alusel ja prokuratuuri loal või prokuratuuri määrusega.

Eelnõu § 4. Lõhkematerjaliseaduse muutmine

Paragrahviga 4 sätestatakse lõhkematerjaliseaduse muutmine.

Punktiga 1 täiendatakse LMS § 12 lõike 2 punkti 6. Muudatusega seonduv probleem seisneb selles, et relvaseaduse kohase tegevusloaga ettevõtte (näiteks relvapoodi pidav ettevõtja), kes soovib transportida püssirohtu, peab püssirohu vedamiseks omama lõhkematerjaliseaduse kohast tegevusluba. Seejuures on tehtud erisus, et kui ettevõtja kasutab vedamiseks veoteenuse pakkujat (reeglina ADR veosed), siis veoteenuse pakkujal tegevusluba ei nõuta. Selline säte piirab ebamõistlikult ettevõtte võimalusi püssirohtu vedada. Seega, ettevõtja, kes soovib vedada lubatud koguses püssirohtu ja tal on olemas relvaseaduse kohane tegevusluba, ei pea eraldi taotlema LMS § 12 lõikes 1 sätestatud tegevusluba.

Punktiga 2 täiendatakse LMS-i § 12 lõike 2 punktiga 7, mille eesmärk on kaotada ühe ja sama kontrollieseme puhul topeltlubade taotlemise kohustus.

Kui isikul juba on relvaseaduse kohane tegevusluba ja käitlemiskoha käitamisluba, mis hõlmab ka lõhkematerjali käitlemist, ei peaks ta eraldi taotlema tegevusluba ja käitlemiskoha käitamisluba ka lõhkematerjaliseaduse alusel. Muudatuse eesmärk on välistada LMS-i-kohane tegevusloakohustus ainult nende ettevõtjate puhul, kes käitlevad lõhkematerjali relvaseaduse alusel väljastatud tegevusloa raames tootmisprotsessis või hoiustamisteenuse pakkumisel. Olemasolev LMS-i § 12 lõike 2 punkt 6 välistab LMS-i tegevusloakohustuse isikute puhul, kes hoiavad, võõrandavad ja kasutavad ainult püssirohtu ja (tsiviilkäibes lubatud) laskemoona. See säte on mõeldud eelkõige relvaloa omanikele ja laskemoona müümisega tegelevatele isikutele. Sellest tulenevalt jäetakse LMS § 12 lõike 2 punkt 6 muutmata ning täiendatakse LMS-i § 12 lõike 2 punktiga 7, mille kohaselt lõhkematerjali käitleval ettevõtjal, kui tal on relvaseaduse kohane tegevusluba laskemoona, sõjarelva laskemoona või lahingumoonatootmiseks või hoidmiseks ettenähtud tingimustel. Eelmainitud ettevõtjal ei pea olema seega lõhkematerjali seaduse kohast tegevusluba.

Kehtivate nõuete kohaselt nõutakse lõhkeainet või pürotehnilist ainet sisaldava lahingumoonatootmisega tegelevalt ettevõtelt peale relvaseaduses toodud tegevuslubade (tsiviilkäibes lubatud või sõjalise lahingumoonatootmine) ka LMS-i tegevusluba lõhkeaine või pürotehniliste toodete käitlemiseks. Üldjuhul kaasneb moonatootmisega lõhkeaine käitlemine. Seejuures hõlmab sõjalise moonatootmisel tegevusloa kontrolliese suuresti ka LMS-i tegevusloa kontrollieset. Kahe sarnase funktsiooniga tegevusloa nõue ühele ja samale tegevusele ei ole sisuliselt põhjendatud. Selleks et ettevõtjate halduskoormust vähendada, oleks otstarbekas, kui relvaseaduse kohane moonatootmise tegevusluba hõlmaks ka selleks tegevuseks vajamineva lõhkeaine käitlemist.

Punktiga 3 täiendatakse LMS-i § 25 lõiget 2 punktiga 8.

Sätte eesmärk on välistada LMS-i-kohane käitlemiskoha loakohustus ainult nende ettevõtjate puhul, millel on relvaseaduse kohane käitamiskoha käitamisluba lõhkeainet sisaldava laskemoona või lahingumoonatootmiseks või hoiustamiseks. Seetõttu täiendatakse LMS-i § 25 lõiget 2 punktiga 8, mille kohaselt ei pea lõhkematerjali kohast käitamisluba olema käitlemiskohal, millel on relvaseaduse kohane käitlemiskoha käitamisluba, ning hõlmatud on käesoleva seaduse kohase käitamisloa kontrolliesemes olevad nõuded.

Eelnõu § 5. Riigilõivuseaduse muutmine

Paragrahviga 5 sätestatakse riigilõivuseaduse muutmine. Riigilõivuseaduse § 202¹ täiendatakse lõigetega 3–5. Relvaseaduse alusel hakatakse andma pädevustunnistusi sõjarelvade, sõjarelva laskemoona ning lahingumoonatootmisega seotud tegevusaladel tegutsevale vastutavale isikule. Seoses sellega sätestatakse pädevustunnistuse läbivaatamise riigilõiv, mis on 130 eurot. Ühtlasi on sätestatud tasu duplikaadi ja kehtivuse pikendamise eest, mis on mõlemal juhul 65 eurot. Riigilõivutasude kehtestamisel on võetud aluseks juba sarnase tegevusvaldkonnaga ehk lõhkematerjaliseaduse alusel tehtavate toimingute kohta sätestatud pädevustunnistuse väljastamise riigilõivutasud.

Eelnõu § 6. Riigisaladuse ja salastatud välisteabe seaduse muutmine

Paragrahviga 6 sätestatakse riigisaladuse ja salastatud välisteabe seaduse muutmine.

Kaitsetööstusega, sh sõjarelvade, nende laskemoona ja lahingumoonatootmisega seotud julgeolekuohud erinevad tavapärastest majandusjulgeolekuga seotud ohtudest. Eesti kaitsetööstus osaleb riigikaitse eesmärgi täitmisel ning on Kaitseväe, teiste riigiasutuste ja Eesti

liitlasriikide partner sõjaliste võimete loomisel selleks, et kindlustada Eesti riigi, EL, Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni (edaspidi NATO) sõjaline kaitse. Seetõttu tunnevad Eesti kaitsetööstuse vastu suurt huvi ka riigi suhtes vaenulikud eriteenistused ning kaitsetööstust puudutav teave (sh ärisaladus) võib teatud juhtudel vajada kaitsmist ka riigisaladusena. See võimaldab paremini kindlustada, et riigi julgeoleku seisukohalt tundlikku teavet töödeldakse ainult nõuetele vastaval alal või akrediteeritud töötlussüsteemis ning seda teevad usaldusväärsed juurdepääsuõiguse ja teadmismajadusega isikud.

Riigisaladuse ja salastatud välisteabe seaduse (edaspidi ka RSVS) § 7 punkti 6 ning sellele vastava Vabariigi Valitsuse 20. detsembri 2007. a määruse nr 262 „Riigisaladuse ja salastatud välisteabe kaitse kord“ (edaspidi ka RSVKK) § 5 lõike 6 alusel on võimalik salastada riigikaitsele liigitatud ja uuringuid ning nende tulemusi käsitlevat teavet. See alus on seotud kitsalt tehnikavaldkonna innovatsiooni ja intellektuaalomandi kaitsega ning ei oleks sageli kaitsetööstusele kohaldatav. Seetõttu on kõige otstarbekam täiendada õigusakte uue salastamisalusega.

Riigisaladuse ja salastatud välisteabe seaduse § 7 täiendatakse punktiga 6¹ järgmises sõnastuses: „6¹) sõjalise otstarbega asja omadusi, projekteerimist, valmistamist ja kohandamist käsitlev teave, välja arvatud teave, mille avalikuks tulek ei kahjusta Eesti Vabariigi julgeolekut. See teave salastatakse salajasel või madalamal tasemel kuni 30 aastaks.“.

RSVS-i § 11 lõike 1 järgi kehtestab RSVS-i § 7 punktides 1–8 nimetatud riigisaladuseks oleva teabe alaliigid, teabe alaliigi salastamistaseme ja -tähtaja Vabariigi Valitsus määrusega. Sellest lähtudes tuleb muuta ka RSVKK-d ning esitada RSVS-i § 5 punktis 6¹ nimetatud teabe piiritlemiseks vajalikud kitsendused ja täpsustused. Seepärast planeeritakse muuta Vabariigi Valitsuse määrust järgmiselt:

„Vabariigi Valitsuse 20. detsembri 2007. a määruse nr 262 „Riigisaladuse ja salastatud välisteabe kaitse kord“ § 5 täiendatakse lõikega 6¹ järgmises sõnastuses:

„(6¹) Sõjalise otstarbega asja projekteerimist, valmistamist ja kohandamist käsitleva teabe osas on riigisaladuseks teave, mis käsitleb riigi tellimisel sõjarelva, selle olulise osa, sõjalise otstarbega laskemoona, lahingumoon, lahingutehnika ning kaitseotstarbelise erivarustuse omadusi, projekteerimist, valmistamist, parandamist ja ümbertegemist, kui sellise teabe avalikuks tulek kahjustaks Eesti Vabariigi või muu EL või NATO liikmesriigi julgeolekut. See teave salastatakse salajasel või madalamal tasemel kuni 30 aastaks § 22 lõike 1 punkti 17 alusel kehtestatud korras ning sellise teabe töötlemist eeldavas tsiviilõiguslikus lepingus määratud korras.“.

Uue salastamisaluse sõnastuses tuleb tähelepanu pöörata järgmisele.

- „Sõjalise otstarbega asi“ on üldmõiste, millega on soovitud hõlmata võimalikult laia ringi asju, mida kaitsetööstus toodab, piiritledes neid samas sõjalise otstarbega. Asja (mõnes õigusaktis ka kauba või toote) tunnus „sõjalise otstarbega“ või „sõjaline“ on eri kontekstis kasutusel nii praegu muudetavas relvaseaduses kui ka riigihangete seaduses ja strateegilise kauba seaduses. Selle alla kuuluvad sõjarelvad, nende olulised osad, sõjalise otstarbega laskemoon, lahingumoon, lahingutehnika ning kaitseotstarbeline erivarustus.
- Salastatav teave võib olla teave selle asja kogu tootmistsükli tegevate toimingute kohta, alustades projekteerimisest (sh kaitsmist vajavatest tehnoloogilistest lahendustest) ning jätkates valmistamise ja kohandamisega (sh parandamise ja ümbertegemisega relvaseaduse §-de 66 ja 67 tähenduses). Muu hulgas on võimalik salastada teavet nende toimingute sisu, tegemise koha ja tegijate kohta. Lisaks on eraldi

esile toodud teave asja omaduste (sh kasutusomaduste ning tehnoloogiliste lahenduste) kohta, sest see ei ole alati projekteerimist või valmistamist puudutava teabega kaetud.

- RSVKK täpsustuse järgi on võimalik salastada üksnes selliseid sõjalise otstarbega asjaga tehtavaid toiminguid, mida tehakse riigi tellimusel (s.t riigihanke raames). Seega ei ole säte kohaldatav näiteks juhul, kui Eesti Vabariigi territooriumil tegutsev ettevõtja soovib toota asja välisriigi või rahvusvahelise organisatsiooni tellimusel. Rahvusvaheline kogemus näitab, et sellisel juhul on Eesti ettevõtjal sageli vaja töödelda hoopis välismaise tellija avaldatud salastatud välisteavet.
- Uus salastamise alus loob sõjalise otstarbega asjadega seotud teabe salastamiseks võimaluse, mitte kohustuse. Asjakohatu oleks selle alusel salastada avalikkuse üldteada teavet või teavet, mida peab sõjalise otstarbega asjade käitlemise käigus töötleva hulk juurdepääsuõigusega isikuid. Ebatõenäoline on vajadus salastada teavet lihtsate sõjalise otstarbega asjade tootmise kohta (nt riidevarustus, lihtne laskemoon), mille puhul ei ole tootmis- ja tarneahelat puudutavat teavet vaja varjata. Eelkõige võimaldab säte salastada (kõrg)tehnoloogilisi lahendusi, mille suhtes on vaenulikel välisriikidel suurem huvi ning mille kaitsmine üksnes ärisaladusena ei pruugi anda piisavat kaitset.
- Salastada saab üksnes sellist teavet, mille avalikuks tulek kahjustaks Eesti Vabariigi või muu EL-i või NATO liikmesriigi julgeolekut. Sellega täpsustatakse seaduses sätestatud riigi julgeoleku kahjustamise tingimust. RSVS-i § 3 punkti 1 järgi on riigisaladus selline teave, mis vajab avalikuks tuleku eest erilist kaitset kas Eesti Vabariigi julgeoleku või välissuhtlemise tagamise huvides.

Kõnealusel juhul on Eesti Vabariigi julgeoleku kahjustamise tingimust täpsustatud, arvestades Eesti riigikaitse olemust ning selle tihedat integreeritust EL-i ja NATO sõjalise kaitsega. Sellega sarnaselt on omavahel seotud ka nende organisatsioonide liikmesriikide kaitsetööstus, mis arvestab suurel määral NATO standardite ja EL-i reeglitega. Ka EL loob järjest uusi algatusi, mille eesmärk on tugevdada liiduüleselt kaitsetööstuse võimekust ja koostööd. Ka EL-i tasandil on ühine ohtude hindamine ja nendele reageerimine muutunud järjest akuutsemaks, puudutades muu hulgas investeeringute usaldusväärsuse kontrolli ja sellega seotud teabevahetust liikmesriikide vahel. Seega kui kõnealuse teabe puhul ei ole vahetult tuvastatav potentsiaalne kahju Eesti Vabariigi julgeolekule, on seda võimalik tekitada ka kaudselt mõne teise liikmesriigi kahjustamise kaudu. Seetõttu tuleb teabe salastamise üle otsustades hinnata julgeolekuohtu tavapärasest laiemalt.
- Teavet võib salastada mitmel (s.t salajasel, konfidentsiaalsel või piiratud) tasemel ning mitmesuguseks tähtjaks (kuni 30 aastaks). Sarnast paindlikkust võimaldavad RSVKK § 5 lõike 1 punkt 13 ja lõike 6 punkt 13, aga ka § 7 punkt 6. Neist esimeste puhul on ette nähtud, et see teave salastatakse RSVKK § 22 lõike 1 punkti 17 alusel kehtestatud korras. Viidatud punkti järgi reguleeritakse töötleva üksuse salastatud teabe kaitse juhendis muu hulgas sellise riigisaladuseks oleva teabe salastatuse taseme määramise korda, mida võib RSVKK kohaselt salastada mitmel tasemel.

Kõnealusel juhul on selleks töötlevaks üksuseks eelkõige riikliku taustaga tellija, s.t hankija riigihangete seaduse tähenduses, sh riik või riigiasutus, muu avalik-õiguslik juriidiline isik või riigi asutatud eraõiguslik isik. Tellija (hankija) peab selle kehtestamisel otsustama, milline osa sõjalise otstarbega asja projekteerimist, valmistamist ja kohandamist käsitlevast teabest vajab kaitsmist riigisaladusena ning määrama salastatud teabe kaitse juhendis vähemalt üldised kriteeriumid. Samuti otsustab ta riskipõhiselt selle teabe salastatuse taseme ja tähtja üle. Sellele lisaks on võimalik määrata täpsem salastatuse taseme määramise kord sellise teabe töötlemist eeldavas tsiviilõiguslikus lepingus, kõige tõenäolisemalt hankelepingus või selle nn julgeolekulisas. Sarnaseid küsimusi käsitletakse RSVKK §-s 1221, kuid selle kohaselt reguleeritakse üksnes salastatud välisteabe töötlemist või riigist väljapoole riigisaladuse

edastamist nõudvaid tsiviilõiguslikke lepinguid. Kõnealusel juhul toimub aga lepingu täitmiseks vajaliku riigisadaluse töötlemine eelkõige riigi sees. Muu hulgas lepitakse lepingu nn julgeolekulisas kokku selles, kelle loodud ning millisel tasemel salastatud teavet töödeldakse ning millised on juhised teabe kaitsmiseks. Ka sel juhul saab otsustada tellija (hankija) hiljemalt lepingu ettevalmistamisel, milline osa sõjalise otstarbega asja projekteerimist, valmistamist ja kohandamist käsitlevast teabest vajab kaitsmist riigisadalusena, ning milline on selle salastatuse tase ja tähtaeg.

- Selleks ajaks, kui lisatava sätte alusel asutakse teavet salastama, tuleb lahendada riigisadaluse töötlemise lubatavusega seonduvad tööstusjulgeoleku küsimused. Lahendused saab leida RSVS-i muutmise seaduse eelnõus, mis koostatakse Siseministeeriumi ja Justiitsministeeriumi koostöös Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi 2023–2027 ülesande 1.2.5 (Tugevdame luure ja vastuluure võimekusi ning vajadusel ajakohastame julgeolekuasutuste seaduse) raames.

Eelnõu § 7. Strateegilise kauba seaduse muutmine

Paragrahvis 7 sätestatakse strateegilise kauba seaduse muutmine.

Strateegilise kauba seadust täiendatakse peatükiga ⁷², milles reguleeritakse tagatise andmist Euroopa Kaitsefondi meetmes osalemiseks ja rahastamiskõlblikkuse tingimustele vastamiseks. Seega täiendatakse ka StrKS-i § 1 teise lausega ja laiendatakse seaduse reguleerimisala.

Euroopa Kaitsefondi (ingl European Defence Fund, edaspidi *kaitsefond*) eesmärk on liikmesriikide võimearendusvajadusi arvesse võttes toetada ELi kaitsetööstuse konkurentsivõimet, innovatsioonisuutlikkust ning kaitsealast teadus- ja arendustegevust. Kaitsefondi oluline siht on edendada rahvusvahelist koostööd, sealhulgas väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate seas (projektides osalemiseks moodustatakse konsortsiumid). Samuti soovitakse investeringute kaudu tugevdada kaitsevõime arendamist, et aidata EL-i ettevõtjatel välja töötada uusi tipptasemel ja koostalitlusvõimelisi kaitsetehnoloogiaid, -süsteeme ja varustust. Kaitsefond on reguleeritud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29.04.2021. a määrusega (EL) 2021/697, millega luuakse Euroopa Kaitsefond ja tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) 2018/1092 (ELT L 170, 12.5.2021, lk 149–177) (edaspidi *kaitsefondi määrus*).

Aastatel 2021–2027 on Euroopa Kaitsefondi kogumaht EL-i eelarvest 8 miljardit eurot, millest kaks kolmandikku on mõeldud võimearendusprojektide ja üks kolmandik teadusuuringute toetamiseks. Euroopa Komisjon rakendab kaitsefondi meetmeid üheaastaste tööprogrammide alusel. Keskmiselt on tööprogrammides aasta kohta rahastamistoiminguteks ette nähtud ligikaudu ühe miljardi eurone eelarve. Tööprogrammi lepivad kokku liikmesriigid ja seejärel avatakse see kaitsetööstusettevõtjatele rahvusvahelise konsortsiumi alusel projektitaotluste esitamiseks. Taotlusvoorude kalendrid aastate lõikes pisut varieeruvad, kuid on igal aastal avatud vahemikus juunist novembrini. Teadaolevate andmete põhjal on ette näha, et alates 2028. aastast programm jätkub ja raamtingimustes tehakse vajaduse korral asjakohaseid uuendusi.

StrKS-i § 83⁷ lõike 1 kohaselt võib Kaitseministeerium anda Eestis asuvale mitteassotsieerunud kolmanda riigi või selle üksuse kontrolli all olevale juriidilisele isikule, kes tegeleb strateegilise kauba arendamise või tootmisega, tema taotluse alusel tagatise kaitsefondi meetmes osalemiseks või toetuse saamiseks.

Kaitsefondi osalised on EL-i riigid ning assotsieerunud riigina osaleb selles ka Norra, kuid programm on liitumiseks avatud kõikidele Euroopa Majanduspiirkonna riikidele. Tulenevalt kaitsefondi eesmärkidest piirab kaitsefondi määrus mitteassotsieerunud kolmanda riigi

kontrolli all olevate õigussubjektide (juriidiliste isikute) osalemist rahastusmeetmetes ja loodava intellektuaalomandi müüki EL-ist väljapoole. Seega peavad kaitsefondist vahendite saajad ja meetmes osalevad juriidilised isikud asuma liidus või assotsieerunud riigis ning need isikud ei tohi olla mitteassotsieerunud kolmanda riigi ega selle riigi üksuse kontrolli all. Erandina on liidus asuv kolmanda riigi üksuse kontrolli all olev õigussubjekt rahastamiskõlblik vahendite saaja üksnes juhul, kui Euroopa Komisjonile antakse tagatised, mille on riigisiseste menetluste kohaselt heaks kiitnud liikmesriik, kus õigussubjekt asub.

Eelnevast tulenevalt võib liikmesriik kaitsetööstuse valdkonnas teatud tingimustel väljendada poolehoidu ka neile juriidilistele isikutele, kes on omandistruktuuri kaudu või muul viisil kolmanda riigi üksuse kontrolli all, kuid kes annavad asukohariigis äritegevuse ja arendustööga loodavate lahenduste kaudu olulise panuse vastavasse valdkonda.

EL-i liikmesriikides ei ole sel ajal ühtset praktikat kõnealuse tagatise väljaandmise kohta, samuti ei ole kujunenud ühtseid regulatsioonipõhimõtteid. Praktilisi kogemusi tagatiste andmisel on paljudel riikidel, näiteks Itaalia, Prantsusmaal, Taanil, Austrial, Belgial, Soomel, Hollandil, Rootsil, Saksamaal ja Norral. Arvestades muu hulgas EL-i ühises kaitsetööstuse strateegias kirjeldatud pikaajalist visiooni kaitsetööstuse valmisoleku saavutamiseks, kaitsevõime prioriteete ja kaitsefondi rahastusmeetmete suurenevat mahtu, on tõenäoline, et teema aktuaalsus ja tähtsus ajas suureneb nii Eestis kui ka mujal EL-is. Praegusajal ei ole Eestis reguleeritud ühtki riigisisest protseduuri kaitsefondi määrase alusel ettevõtjatele andmiseks. Vastavalt Vabariigi Valitsuse seaduse § 60 lõikele 1 on Kaitseministeeriumi valitsemisalas kaitsetööstuse arendamine. Sama tuleneb ka ministeeriumi põhimääruse § 4 lõikest 1. Lisaks on ministeeriumi põhimääruses innovatsiooniosakonna ülesandena ette nähtud kaitsetööstuse arendamise toetamine ja suunamine (põhimääruse § 11 lg 3 p 7). Praktikast on Kaitseministeerium andnud aastatel 2022–2023 tagatise kahele Eesti ettevõtjale kaitsefondi meetmes osalemiseks vastavalt nende esitatud andmetele, mida Euroopa Komisjon oma menetluse käigus lisaks juurde küsis. Kuigi praegu on Eesti ettevõtjad riigilt tagatist taotlenud vaid üksikjuhtudel, on kaitsefondi suureneva mahu ja laiema tuntuse tõttu oluline, et oleks selgelt määratletud volitused, mida Kaitseministeerium saab pädeva asutusena tagatise andmisel rakendada.

Tagatise andmine on otstarbekas reguleerida strateegilise kauba seaduses, sest kaitsefondist rahastatavad meetmed võivad puudutada peamiselt kaitseotstarbeliste toodete, sõjaliste ja kahesuguse kasutusega kaupadega seotud teadus- ja arendustegevust ning nende kaupade väljatöötamist, mis on ka osa hilisemast tootmisprotsessist. Seega on olemas otsene puutumus strateegiliste kaupadega seonduvate toimingutega ja käitlemisega, mistõttu on mõistlik lisada täiendavad reeglid vastavat valdkonda reguleerivasse seadusesse. Kuigi kaitsefondi määras ei piira fondi rahastuse abil loodud kaitseotstarbeliste toodete ja tehnoloogia eksporti EL-i riikidest välja, peavad toetuse saajad kaupadesse integreeritud kaitsefondi meetmete tulemite (prototüübid, kaubad, tarkvara) eksportimiseks järgima liikmesriigis kehtivat korda ning taotlema ekspordilube selleks volitatud asutuselt. Eestis vastutab strateegiliste kaupade ekspordikontrollipoliitika ja ekspordilubade menetlemise eest Välisministeeriumi juures tegutsev strateegilise kauba komisjon. Vastutus toodete eksportimise õiguspärasuse eest lasub kaitsefondi konsortsiumis osalevatel juriidilistel isikutel ning vastavad kohustused tulenevad konsortsiumilepingust ja Euroopa Komisjoni toetuslepingust. Need kaitsefondi meetmete abil loodud uudsed kaubad (sh teadmus ja tehnoloogia), mis ei ole veel lisatud strateegiliste kaupade nimekirja, saab liita olemasolevasse ekspordikontrolli protsessi, et isikud taotleksid väljaveo lube ning teavitaks, et need kaubad on seotud kaitsefondi meetmetega. Selleks on ette nähtud strateegilise kauba komisjoni kaalutusõigus otsustamiseks, et vastaval kaubal on strateegilise kauba tunnused.

StrKS-i § 83⁷ lõike 2 alusel hindab Kaitseministeerium pädeva asutusena, kas isiku osalemine EDF-i programmis on kooskõlas kaitsefondi määruses ettenähtud tingimustega. Eelkõige on oluline määruse artikli 9 alusel kinnituse andmisel uurida, kas kolmanda riigi üksuse kontrolli all oleva ettevõtja osalemine programmis on kooskõlas liikmesriikide strateegiliste, julgeoleku- ja kaitsehuvidega ning kaitsefondi eesmärkidega ning kas esineb oht EL-i või selle liikmesriikide julgeolekule. Samuti peavad rahastatava meetme käigus tekkiv intellektuaalomand ja meetme tulemused kuuluma EL-is asuvale vahendite saajale ning lisaks peavad olema võetud vajalikud meetmed, et vältida õigustamatut juurdepääsu intellektuaalomandi õigustele. Vastavad tingimused tulenevad kaitsefondi määruse artikli 9 lõigetest 4–6. Enne tagatise andmist võib Kaitseministeerium vajaduse korral konsulteerida ka muude valitsusasutustega.

Juhul kui see on kaitsefondi määruse alusel vajalik, võib tagatist juriidiliselt isikult küsida Euroopa Komisjon. Vastavalt StrKS-i § 83⁷ lõikele 1 peaks isik, kes soovib olla rahastamiskõlblik kaitsefondist vahendite saaja, ise pöörduma tagatise saamiseks Kaitseministeeriumi poole ning esitama teabe, mida on eelkirjeldatud hinnangu andmiseks vaja. Ühtlasi on tähtis, et tagatise taotleja teeks selles protsessis ministeeriumiga igakülgset koostööd. Lisaks võib tagatise saamise taotluse esitada ka juriidiline isik, kes juba osaleb mõnes kaitsefondi projektis, kuid kellel on omandistruktuuri muudatuste tõttu vaja Euroopa Komisjonile tõendada, et ta endiselt täidab vajalikke kriteeriume. On oluline märkida, et tagatise andmine ei ole ministeeriumi kohustus ning otsustus selle kohta, kas määruses ettenähtud tingimused on täidetud või mitte, tehakse igal konkreetsel juhul eraldi. Selleks et hinnata tagatise saamiseks ettenähtud tingimustele vastavust, on Euroopa Komisjon välja töötanud kolm [vormi](#), millest kaks esimest täidab kaitsefondist rahastust taotlev juriidiline isik ning ühe täidab liikmesriigi pädev asutus. Praktikas seisneb tagatise andmine selles, et Kaitseministeeriumi esindaja annab vastava vormi allkirjastamisega kinnituse, et isiku osalemine programmis ei ole vastuolus selle eesmärkide ega julgeoleku- ja kaitsehuvidega ning ühtlasi on täidetud intellektuaalomandi õiguste kaitseks vajalikud meetmed. Tagatise väljastajal on õigus vajadust mööda küsida taotlejalt lisateavet ja -dokumente, mis vastavad vormis ettenähtud deklaratsiooni ulatusele, mille kohta ettevõtja peab Euroopa Komisjonile teavet esitama.

Kui tagatist ei ole võimalik anda, siis ei saa kolmanda riigi üksuse kontrolli all olev juriidiline isik programmis osaleda ja juba saadud rahaline toetus tuleb Euroopa Komisjonile tagasi maksta. Kaitsefondi määruse tingimustele vastavuse kinnituse saamata jäämine kahandab vastava juriidilise isiku võimalusi liituda kaitsefondist rahastatavate projektidega ja teha koostööd teiste riikide osalejatega, kuid ei välista mõnes kaitsetööstuse valdkonnas tegevuse ja teadusuuringute jätkamist. Samuti võib see mõjutada isiku usaldusväärsust ja väljavaateid teha kaitsevaldkonnas rahvusvahelist koostööd. Samas on Eesti huvitatud, et siin asuvad ja kaitsetööstust arendavad juriidilised isikud saaksid liidusisese koostöö ning rahalise toetuse kaudu luua veel rohkem lisandväärtust selles valdkonnas.

StrKS-i § 83⁷ lõikes 3 on viiteliselt määratletud mõiste „mitteassotsieerunud kolmanda riigi üksus“. Kaitsefondi määruse kohaselt käsitatakse mitteassotsieerunud kolmanda riigi üksusena õigussubjekti, mille asukoht on mitteassotsieerunud kolmandas riigis, või õigussubjekti, mille asukoht on liidus või assotsieerunud riigis, aga mille juhtimisstruktuur asub mitteassotsieerunud kolmandas riigis. Seejuures õigussubjektina käsitatakse eelkõige juriidilist isikut, mis on asutatud ja juriidilise isikuna tunnustatud liidu, liikmesriigi või rahvusvahelise õiguse alusel ning millel on juriidilise isiku staatus ja õigus tegutseda enda nimel, teostada õigusi ja kanda kohustusi (kaitsefondi määruse artikli 2 punkt 1). Kontrolliks loetakse kaitsefondi määruse kohaselt võimet otsustavalt mõjutada õigussubjekti kas otse või kaudselt ühe või mitme vahepealse õigussubjekti kaudu (artikli 2 punkt 6). Nagu eelnevalt märgitud, osaleb lisaks ELi

liikmesriikidele praegusajal kaitsefondis assotsieerunud riigina Norra, kuid see on liitumiseks avatud kõikidele Euroopa Majanduspiirkonna riikidele.

Selleks et tagatise andmisega seotud toiminguid ja hindamiseks vajalikke andmeid täpsustada, on StrKS-i § 83⁷ lõike 4 kohaselt ministrile antud volitusnorm. Riigikaitse korraldamise valdkonna eest vastutav minister kehtestab määrusega Euroopa Kaitsefondi meetmes osalemiseks ja toetuse saamiseks antava tagatise taotlemise ja taotluse menetlemise korra.

Eelnõu § 8. Seaduse jõustumine

Eelnõu §-s 8 sätestatakse seaduse jõustumise aeg, milleks on 2025. aasta 1. jaanuar.

4. Eelnõu terminoloogia

Eelnõus võetakse kasutusele uus termin „relvasüsteem“ – relvasüsteem on sõjarelva või mitme sõjarelva kombinatsioon koos relvasüsteemi toimimiseks vajalike osadega, sealhulgas sihtimis- ja tulejuhtimisseadmed ning relvaplatvorm.

5. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu § 7 lõiked 1 ja 2 on seotud Euroopa Liidu õiguse rakendamisega ning seetõttu tuleb riigisiseseid õigusakte vastavalt täiendada. Strateegilise kauba seadust täiendatakse peatükiga 7², milles reguleeritakse tagatise andmist Euroopa Kaitsefondi meetmes osalemiseks ja rahastamiskõlblikkuse tingimustele vastamiseks. Seega täiendatakse ka StrKS-i § 1 teise lausega ja laiendatakse seaduse reguleerimisala.

6. Seaduse mõjud

6.1. Juriidilise isikuga seotud isikute kodakondsusnõude leevendamine

Sihtrühm: ettevõtjad ning asutused, kes väljastavad lube, teevad taustakontrolli ja usaldusvääruse kontrolli (PPA, TTJA, KAPO).

6.1.1. Sotsiaalne, sh demograafiline mõju

Sotsiaalne mõju on positiivne, kuna kavandatud muudatuse kohaselt antakse suuremale hulgale ettevõtjatele võimalus panustada Eesti kaitsetööstusse. Eelkõige on muudatusega silmas peetud uue kaitsetööstuspargi rajamist ning seoses sellega luuakse juurde uusi töökohti (näiteks võib tekkida lisahuvi inseneeria, tootmise ja ehituse vastu) ning suureneb huvi kaitsesektori vastu ja teadlikkus sellest.

Kaitsetööstuspargi rajamise raames leevendatakse juriidilise isikuga seotud isikute kodakondsusnõuet. Võrreldes praegu kehtiva seadusega avaneb võimalus tegevusluba taotleda ka neil ettevõtjatel, kelle omanike või juhtorganite seas on isikud, kes ei ole EL-i ega NATO liikmesriigi kodanikud.

Tööstusharu arenemisega võib tekkida vajadus ka valdkondliku koolituse järele, s.t peale tavapärase tehnikahariduse on vaja eriväljaõpet. See omakorda nõuab asjakohase koolituse korraldamist (s.t nii koolitajad kui ka koolitatavad peavad vastama teatud nõuetele).

Demograafilist mõju kavandatud muudatus ei avalda.

6.1.2. Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele

Mõju riigi julgeolekule on positiivne – suureneb nende ettevõtjate arv, kes soovivad kaitsesektoris osaleda.

Juriidilise isikuga seotud isikute kodakondsusnõude muutmine nii, et välistatud oleksid agressorriigid kodanikud, aga mitte Eesti partnerriikide või Eestiga sõbralikes suhetes olevate riikide kodanikud, ei suurenda ohtu riigi julgeolekule. Eesti suhtleb julgeoleku ja riigikaitse küsimustes ning teeb koostööd paljude riikidega, mis ei kuulu NATO-sse ega EL-i, sealhulgas Ukraina, Jaapan, Lõuna-Korea, Austraalia, Uus-Meremaa, Iisrael ja Singapur.

Mõju siseturvalisusele on minimaalne, sest taustakontrolli kohustus jääb ettevõtjatel tegevusloa taotlemisel alles ja iga ettevõtjat hinnatakse eraldi, võttes põhjalikult arvesse julgeolekukaalutlusi. See tagab, et ettevõtte juhtkonna, töötajate ja olulise osa omanikud oleksid usaldusväärsed ega ohustaks riigi julgeolekut. Taustakontrolli võib olla kolmandate riikide puhul raskem teha ja see võib rohkem aega võtta, kuid see ei peaks välistama võimalust, et sõbralike riikide kodanikud saavad Eesti kaitsetööstuses tegutseda.

Seega tiheneb muudatuse tulemusena rahvusvaheline koostöö ja sealjuures tekib suurem võimalus elavdada riigisisesest majandust.

6.1.3. Mõju majandusele

Mõju majandusele on positiivne. Tugev ja konkurentsivõimeline kaitsetööstus edendab riigi majandust. Eelnimetatud võimaluse loob eelkõige kodakondsusnõude leevendamine, mille tulemusel on võimalik Eestis rohkematel välisinvestoritel ja ettevõtjatel äritegevust alustada.

Sõjarelvade ja laskemoona tootmise võimekus Eestis loob lisavarustuskindluse Eesti riiklikele sõjavarudele. Tekib suurem suutlikkus Eestis kohapeal riigikaitseks vajalikku sõjalist kaupa toota. Koostöövõimalused meie liitlas- ja partnerriikide kaitsetööstusettevõtetega kasvavad.

VTK analüüsi käigus tehtud uuringust selgus¹³, et on avaldatud soovi tegutseda kõigis relvade ning laske- ja lahingumoonade käitlemist puudutavates valdkondades.

Kaitsetööstussektori müügitulu on alates 2018. aastast, mil see oli 87,2 miljonit eurot, peaaegu kahekordistunud. 2020–2021 oli müügitulu 165–170 miljonit eurot aastas. Ekspordikäive moodustab sellest poole, 2021. aastal oli see 82 miljonit eurot. 2022. aastal oli kaitsetööstuse müügitulu 247 miljonit eurot ja eksport 136 miljonit eurot. 2021. aastaga võrreldes on müügitulu kasvanud 52% ja eksport peaaegu 70%.

Paralleelselt seadusemuudatusega planeeritav kaitsetööstuspark edendab eeskätt laskemoona tööstusharu arengut ja loob eeldused innovatsiooniks selles valdkonnas. Alates 2018. aastast on Eestis 11¹⁴ ettevõtjat saanud relvaseaduse alusel tegevusloa ning ehitavad ümber, remondivad ja hooldavad sõjarelvade ning korraldavad sõjarelvade ja laskemoona vedusid, kuid ei ole ühtegi laskemoona tootjat, kellel oleks oma käitlemiskoht. Tööstuspargis tegutseva ühe-kahe ankurettevõtte kõrvale võib tekkida täiendavaid spetsiifilistele toodetele keskenduvaid ettevõtteid (näiteks lõhkepeade valmistamine õhuründemoonale).

Tööstusparki mahub hulk ettevõtteid olenevalt nende tootmishoonete vajadusest, käideldavast lõhkeaine kogusest ja tehnoloogiast. Eeldame, et tööstuspargis on näiteks üks suure või keskmise kaliibriga laskemoona tootja, üks väikese kaliibriga laskemoona tootja ja üks lahingumoonade (miinide, laengute) tootja. Suure või keskmise kaliibriga moonade tehase esmane investeering võib olla 50–100 mln €, väikese kaliibri puhul 20 mln € ja miinitehase puhul

¹³ Advokaadibüroo Sorainen 2023. aasta relvaseaduse VTK raames tehtud analüüs, milles uuriti Eesti, Läti, Soome ja Poola sõjarelvade, laskemoona ja lahingumoonade käsitlemist õiguses ning halduspraktikas.

¹⁴ Vt eelmist punkti.

10 mln €. Suurt või keskmist kaliibrit tootev ettevõtte võib luua 50–100 töökohta, väikest kaliibrit tootev ettevõtte 50 töökohta ja miinimees 25 töökohta.

Lisaks 11 olemasolevale tegevusloaga ettevõttele on ette näha, et umbes samas suurusjärgus ettevõteteid võib tekkida juurde. Praegune julgeolekuolukord ja Ukraina sõja järelmid on näidanud, et kaitsetööstus areneb kiiresti ning potentsiaali on uutel lahendustel, mis aitavad täpsemini ja kaugemalt sihtmärke tabada, samuti kasutatakse mehitamata platvormidel põhinevaid lahendusi. Kiiresti areneb ka droonitööstus, Eesti tootjad plaanivad arendada nii õhuründemoona kui ka droonipõhiseid relvasüsteeme. Potentsiaalne valdkond on kaugjuhitavad relvasüsteemid, eelkõige nende optroonika, juhtelektroonika ja tarkvara. Lisanduda võib ka relvasüsteemide ja laskemoona vedajaid. Kuna kaitseväge ostab lähema kümne aasta jooksul suures koguses juurde uusi relvasüsteeme ja soomukeid, kasvab vajadus nende ümberehituse, hooldamise ja remondi järele. Sellised teenused on enamasti otstarbekas hankida kodumaistelt pakkujatel.

Kodakondsusnõude leevendamisel on otsene positiivne mõju Eesti majandusele, kuna seekaudu suureneb nende kaitsetööstusettevõtjate hulk, kellel on võimalus rajatavas kaitsetööstuspargis enda äritegevust alustada.

6.1.4. Mõju elukeskkonnale ja loodusele

Kui nende ettevõtjate hulk, kes alustavad sõjarelvade ning lahingu- ja laskemoona tootmist, suureneb, mõjutab see vahetult elu- ja looduskeskonda, nii nagu lõhkematerjalide ning lahingu- ja laskemoona valmistamisega kaasneb väiksem või suurem mõju keskkonnale. Mõju ulatus ei ole aga märkimisväärne, kuna iga lõhkeainet käitlev ettevõtja peab arvestama keskkonnavalitsuse õigusakte ja taotlema nende alusel keskkonnavalitsuse luba.

6.1.5. Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele

Mõju konkreetsete riigiasutuste – TTJA, PPA, KAPO – korraldusele on väike. Kui juriidilise isikuga seotud isikute kodakondsusnõudeid täpsustatakse nii, et EL-i ja NATO-sse mittekuuluvate riikide kodanikud ei ole automaatselt välistatud ettevõtete osanike ringist ning juhtkonnast, tekib lisatöökoormus seotud isikute taustakontrolliks ja menetlemiseks. Küll aga ei ole ette näha, et NATO- ja EL-i-väliste riikide kodanikega seotud ettevõteteid tekiks Eestisse suurel hulgal. Pigem võib selliseid juriidilisi isikuid olla lähiaastail alla kümne.

Muudatuste rakendamine ei mõjuta riigi ega kohaliku omavalitsuse eeldatavaid kulusid ega tulusid. NATO ja EL-väliste riikide kodanike loodud kaitsetööstusettevõtete tegevuse tulemusena tekib eelduslikult tulu nii ettevõtetele kui ka riigile laekuvate maksudena.

6.2. Ettevõtja töötajatele taustakontrolli tegemine ja tervisekontrolli nõue

Sihtrühm: ettevõtjad ning asutused, kes väljastavad luba ja teevad taustakontrolli.

6.2.1. Mõju majandusele

Mõju on vähene. Muudatuse jõustumisel ei pea tervisekontrolli läbima isik, kellel on käesoleva seaduse alusel antud kehtiv relvaluba või Kaitseliidu seaduse alusel väljastatud kehtiv relvakandmiseluba. Tänu sellele vähenevad kulud, mis on seotud ettevõtjate tervisekontrolli ja tõendi saamisega.

Taustakontrolli nõue ei oma majanduslikku mõju ettevõtjatele. Riigilõivu seaduses on sätestatud sõjalise otstarbega laskemoona või lahingumoonaga käitlemiseks tegevusloa taotluse läbivaatamise eest riigilõiv 950 eurot, mis ei olene ettevõttes töötavate isikute arvust (eelmainitu hõlmab lisaks töötajatele ka ettevõtte alltöövõtjaid ja teenuse osutajaid). Taustakontroll tuleb läbida uuesti vähemalt 5 aasta möödumisel, kui esitatakse uus tegevusloa

taotlus ehk tegemist on perioodilise kuigi pika intervalliga kontrolliga. Pigem väheneb ettevõtja ja ettevõttes töötavate isikute halduskoormus, kuna muudatuse kohaselt tuleb esitada nimekiri ainult nendest ettevõtja töötajatest, kellel on juurdepääs sõjarelvadele, laskemoonale, lahingumoonale ja nende olulistele osadele või nendega seotud teabele. Küll aga lasub ettevõtjal täiendav vastutus ja kohustus esitada nõuetelevastav nimekiri, s.t esitada õiged andmed eelnimetatud juurdepääsu omavatest isikutest.

6.2.2. Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele

Mõju on vähene. Eelnõukohase muudatusena väheneb taustakontrolli vajavate töötajate arv, kuna edaspidi tuleb taustakontrolli teha ainult töötajatele, kellel on juurdepääs sõjarelvadele, laskemoonale, lahingumoonale ja nende olulistele osadele või nendega seotud teabele. Teisalt suureneb rajatava kaitsetööstuspargi ja kodakondsusnõude leevendamise uute ettevõtjate hulk, kellel võib eelnimetatud juurdepääs olla. Seoses sellega kasvaks ka teataval määral PPA ning KAPO töömaht, kuna taustakontrolli põhjalikkus ega intensiivsus ei muutuks. Ei ole ette näha, et NATO- ja ELiväliste riikide kodanikega seotud ettevõtteid tekiks Eestisse suurel hulgal. Pigem võib selliseid juriidilisi isikuid olla lähiaastail alla kümne.

Tervises seisundi hindamisega seotud nõue toob kaasa mõlema poole koormuse vähenemise – ettevõtja töötaja saab enda tervises seisundit tõendada juba olemasoleva kehtiva relvaloa alusel ja teisalt väheneb töötervishoiuarsti tervisekontrolli tegemise töömaht.

6.3. Tegevusloa taotlemine ei ole nõutud, kui sõidukeid, veesõidukeid, õhusõidukeid või muid sarnaseid tooteid valmistav ettevõtja ei käitle sõjarelvi

Sihtrühm: ettevõtjad, kes toodavad nimetatud sõidukeid või muid tooteid, millele on võimalik paigaldada sõjarelv, ent valmistamise käigus sellega kokku ei puutu.

6.3.1. Mõju majandusele

Mõju on positiivne. Ettevõtjatel on võimalik osaleda sõjaväe otstarbeks toodetavate objektide hangetes, ilma et neil oleks vaja relvaseaduse alusel tegevusluba sõjarelvade, laskemoona või lahingumoonade käitlemiseks (nt laevade, droonide vms tootmine).

6.3.2. Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele

Mõju on positiivne, sest kaob vajadus tegevusloa andmiseks ja menetluse tegemiseks isiku suhtes, kellel seda luba sisuliselt vaja ei lähe. Väheneb töökoormus riigiasutustele, kes tegelevad lubade väljastamise ja taustakontrolliga (eelkõige peetakse silmas PPA ning KAPO-t).

6.4. Sõjarelvade, nende laske- ja lahingumoonade ühekordne tegevusloata vedu

Sihtrühm: kolmandatest riikidest pärit ettevõtjad, Kaitseväge, asutused, mis on seotud loamenetluse ja taustakontrolliga.

6.4.1. Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele ning majandusele

Eelnõuga kavandatud muudatus ei too kaasa täiendavaid julgeolekuohte. Relvaseaduse alusel kehtestatud määruses täpsustatakse, mis tingimustel võib sõjarelvade, nende laskemoona ja lahingumoonade vedusid korraldada. Võimalikud julgeolekuohud maandatakse seeläbi, et veoteenust pakuvad ettevõtjad, kellel ei ole relvaseaduse kohast tegevusluba, peavad teenust osutades tagama, et veosel on Eestis relvastatud eskort. Vajaduse korral saab eskorti osutada ka Kaitseväge. Mõju välissuhetele on pigem soodustav, kuna lihtsustatakse rahvusvahelist koostööd.

Vedu ei lähe kallimaks, vaid tuleb ostja jaoks sisuliselt sama hinnaga. Kui tegevusloaga ettevõtja veab iseseisvalt relvi või moona, on tal kohustus samamoodi julgestada vedu relvastatud eskordiga, milleks üldjuhul kasutatakse turvaettevõtja teenuseid. Ühekordse veoteenuse puhul peab veose julgestamiseks kasutatav eskort (turvaettevõtja) koosnema täpselt samasugusest isikkoosseisust koos vastava varustusega.

Mõju majandusele on pigem positiivne, kuna välismaiste ettevõtjate poolne teenuse osutamine muutub teatud tingimustel lihtsamaks. Lisaks hõlbustab see liitlaste sõjarelvadega seotud tarneid Eestisse.

6.5. Vastutava spetsialisti kompetentsuse nõue

Sihtrühm: sõjarelva, laskemoona ja lahingumooni käitlev ettevõtja, puudutatud isikud¹⁵ ehk ettevõtja vastutavad isikud ning neile kehtestatud nõuded.

6.5.1. Majanduslik mõju

Olulist sotsiaalset ega demograafilist mõju vastutava isiku kvalifikatsiooninõuete sätestamine lõhkematerjaliseaduse asemel relvaseaduses ei avalda. Ettevõtjale ei teki lisakulu, kuna sarnane kvalifikatsiooninõuetele vastavuse kohustus oli varem LMS-is. Kvalifikatsiooninõuetele vastavuse menetluse ja sellele vastava pädevustunnistuse andmise kulu on sama, mis LMS-i alusel läbiviidava menetluse ja tunnistuse korral. Kuna juba LMS-i alusel antud tunnistus kehtib kuni selle kehtivusaja lõpuni ehk maksimaalselt viis aastat, on ettevõtjatel ja tunnistust vajavatel isikutel piisav aeg arvestada nõudega, et kvalifikatsiooninõuetele vastavust hinnatakse edaspidi relvaseaduse alusel.

Demograafilist mõju kavandatav eelnõu ei avalda.

6.6. Kriminaalmenetluse alustamist välistava loetelu laiendamine

Sihtrühm: üksikisikud, juriidilised isikud, uurimisasutused, prokuratuur ja kohtud.

6.6.1. Sotsiaalne, mõju inimeste õigustele

Sotsiaalne mõju on vähene, kuna eelduslikult on ebaseaduslikke sõjarelvi üksikisikute valduses vähe. Sõjarelvade vabatahtliku loovutamise korral karistuste kaotamisel on positiivne mõju. Võib loota, et käibes olevate ebaseaduslike relvade maht väheneb ja selle üldist mõju võib hinnata positiivseks.

Kuna ebaseadusliku sõjarelva vabatahtlik loovutamine dekriminaliseeritakse, ei teki inimesel hirmu, et tema suhtes võidakse alutada kriminaalasi selle ebaseadusliku omamise eest, ning eelduslikult suunab see inimesi pigem õiguskäitumisele ja ebaseaduslikus omandis relvad loovutama.

6.6.2. Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele

Mõju riigi julgeolekule on positiivne, kui ebaseaduslikus käibes olevate sõjarelvade hulk väheneb. Samas võib oletada, et selliseid ebaseaduslikke sõjarelvi palju ei ole, ja seetõttu võib mõju hinnata pigem väikeseks. Välissuhetele mõju puudub.

6.6.3. Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele

Uurimisasutuste (PPA, KAPO), prokuratuuri ja kohtute töö eelduslikult väheneb, sest langeb ära vajadus alustada kriminaalmenetlust, kui isik on loovutanud sõjarelva. Mõju riigiasutustele

¹⁵ RelvS-i §-s 83²⁵ nimetatud isikud.

võib hinnata väikeseks, kuna eelduslikult on selliseid relvi eraisikute valduses vähe, mistõttu on eelduslikult ka menetlusi vähe.

Mõju kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele puudub.

6.7. Dubleeritud loakohustuse kaotamine

Sihtrühm: ettevõtjad, ametiasutused, kes luba väljastavad ja kes tegelevad valdkonna ettevõtjatega.

6.7.1. Majanduslik mõju

Ettevõtjate halduskoormus väheneb sarnaselt riigiasutuste töökoormusele, kuna puudub vajadus taotleda sama tegevuse jaoks mitut tegevusluba. Luba väljastatakse üldjuhul kuni viieks aastaks.

Kavandatava muudatuse kohaselt on eesmärk vähendada dubleeritud loamenetlust selliselt, et ettevõtjalt ei nõuta relvaseaduse ega lõhkematerjaliseaduse alusel tegevusluba ega käitlemiskoha käitamisluba.

6.7.2. Mõju elukeskkonnale ja loodusele

Mõju elukeskkonnale ja loodusele puudub, sest keskkonnaloa ja nendega kooskõla on nii relvaseaduse kui ka lõhkematerjaliseaduse alusel nõutavad ning topeltloakohustuse kaotamisel jääb keskkonnaloa vajadus alles.

6.7.3. Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele

Riigiasutuste seisukohast väheneb loamenetlusega tegelevate asutuste (eelkõige TTJA) töökoormus, sest puudub vajadus kontrollida sisuliselt sama kontrollieset mitu korda.

Töökoormus väheneb vaid vähesel määral, kuna eelduslikult menetletakse neid lube ka hetkel pigem harva - kehtivad üldjuhul kuni 5 aastat ning loa taotlejaid on tegutsemisvaldkonnast tulenevalt vähe.

Kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele mõju ei esine.

6.8. Tagatise andmine Euroopa Kaitsefondi meetmes osalemiseks

Sihtrühmad: juriidilised isikud, kes tegelevad strateegilise kauba arendamise või tootmisega, ning riigiasutusena Kaitseministeerium.

6.8.1. Mõju majandusele

Meetme mõju ettevõtluskeskkonnale ja ettevõtjate tegevusele kaitsetööstuse valdkonnas on positiivne. Uuenduslik, tugev ja konkurentsivõimeline kaitsetööstus edendab riigi majandust. Euroopa Kaitsefond on siiani olnud rahaliselt kõige suurema mõjuga meede, mis toetab Eesti kaitsetööstuse uute tehnoloogiate ja toodete arendamist ning tootmist. Näiteks aastatel 2019–2022 on Eestis asuvad ettevõtjad saanud nii Euroopa Kaitsefondi kui ka sellele eelnenud Euroopa kaitsevaldkonna tööstusliku arendamise programmi meetmete abil toetusi ligikaudu 60 miljonit eurot. Investeeringute kaasamine kaitsetööstusesse on keeruline, kuna see tegevusvaldkond on erainvestoritele suure riskiga ja pika tasuvusajaga. Riigi huvides on soodustada ettevõtjate osalemist Euroopa Kaitsefondi meetmetes, takistamata neil samal ajal kaasata investeeringuid EL-i-väliselt tingimusel, et see ei kahjusta julgeoleku- ja kaitsehuve nii riiklikul kui EL-i tasandil. Muudatus võib mõjutada kõnealuses valdkonnas Eesti ettevõtjate

tegevust raha kaasamise võimaluste suurenemise kaudu. Strateegiliste kaupade osas teadus- ja arendustegevuse ning tootmisega tegelevatele ettevõtjatele luuakse selge võimalus osaleda liidusiseses koostöös ja saada kaitsefondist rahalist toetust ka juhul, kui vastav juriidiline isik on EL-i-välise üksuse kontrolli all. See aitab parandada kohapealset arendustegevust ja tootmisvõimekust ning suurendab koostöövõimalusi meie liitlas- ja partnerriikide kaitsetööstusettevõtjatega.

Võttes arvesse nii Eesti Kaitsetööstuse Liitu kuuluvate liikmete kui ka eelnevate aastate Euroopa Kaitsefondi meetmetes osaleda soovivate ettevõtjate arvu, võib kõnealune muudatus potentsiaalselt mõjutada ligikaudu 20–30 ettevõtjat. Neist enamik ei ole praegusajal mitteassotsieerunud kolmanda riigi või selle üksuse kontrolli all Euroopa Kaitsefondi määruse mõttes, kuid rahastamisperioodil võivad toimuda muudatused Eestis asuvate ühingute omandistruktuuris. Selliseid juhtumeid on ka praktikas ette tulnud. Samuti võib kolmanda riigi üksus asutada Eestisse uue ühingu, mis alustab tegevust kõnealuses valdkonnas. Kuna Euroopa Kaitsefondi üks eesmärgi on toetada ja lihtsustada kaitsesektoris tegutsevate väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate rahvusvahelist koostööd, et leida uuenduslikumaid tehnoloogialahendusi, on ka sellega seotud riigisisel regulatsioonil soodustav toime alustavate või vähem kapitaliseeritud ettevõtjate tegevusele. Lähtudes Eestis 2023. a andmetel registreeritud juriidiliste isikute arvust (allikas: https://ariregister.rik.ee/est/statistics/charts/chart_company_all/2023), on mõju ettevõtluskeskkonnale tervikuna siiski väike.

Eelnõu kohaselt peab Euroopa Kaitsefondi meetmes osalemiseks vajaliku tagatise saamiseks esitama taotluse Eestis asuv mitteassotsieerunud kolmanda riigi või selle üksuse kontrolli all olev juriidiline isik, kes tegeleb strateegilise kauba arendamise või tootmisega. Peamine mõju eelnimetatud isikule seisneb ressursikulus taotluse ja sellele lisatavate dokumentide esitamiseks ning ajakulus taotluse menetlemiseks. Samas ei ole taotluse esitamise ja infokohustuse täitmisega seotud toimingud koormavad, sest vajalik teave on isikul olemas või on see kergelt kättesaadav. Rahataotluse esitamine on ettevõtja vabatahtlik otsus, mistõttu saab ta ise määrata, kas taotlusega kaasnev koormus on talle vastuvõetav ja tasuv, mistõttu ei saa muudatusega kaasneda ka kohanemiskulusi. Kaitseministeeriumile esitatavad andmed ja dokumendid kattuvad suuresti nendega, mida nõuab ka Euroopa Komisjon selleks, et hinnata selle isiku rahastamiskõlblikkust Euroopa Kaitsefondist. Seega ei põhjusta kokkuvõttes kavandatud muudatus tagatise taotlejale ebamõistlikke kohustusi ja mõju halduskoormusele on väike. Ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk on väike, arvestades reaalselt võimalikku lisanduvat halduskoormust ettevõtjatele ja hindamise regulatsiooni toimet.

6.8.3. Mõju riigiasutuste korraldusele

Muudatus puudutab Kaitseministeeriumi, kes riigi pädeva asutusena annab hinnangu ja kinnituse, et tagatise taotleja osalemine Euroopa Kaitsefondi meetmes ei ole vastuolus kaitsefondi eesmärkide, julgeoleku- ja kaitsehuvidega ning on täidetud intellektuaalomandi õiguste kaitseks vajalikud meetmed. Seega on mõjutatud valitsusasutuste sihtrühm väike. Mõju ulatus on vähene, kuna ministeeriumi tegevuses ei ole tähelepanuväärseid muutusi ette näha, sest kaitsetööstuse arendamine on läbivalt olnud ministeeriumi ülesanne. Euroopa Kaitsefondi määrusekohase tagatise andmine on üks osa vastavate meetmete rakendamisega seotud riigisisestest tegevustest. Mõju sagedus on väike, sest prognoositavate taotluste arv aastas on kuni viis. Mõju ulatus on väike, sest ministeerium ei pea tegema märkimisväärsed muudatusi töökorralduses. Muudatuste rakendamine ei mõjuta riigi eeldatavaid kulusid ega tulusid. Ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk, arvestades võimalikku töökoormuse lisandumist ja praktilise rakendamisega seonduvaid oletatavaid raskusi, on pigem väike.

6.8.4. Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele

Mõju riigi julgeoleku tagamisele on positiivne, sest suureneb nende ettevõtjate arv, kes oma tegevusega saavad aidata tugevdada riigikaitsetööstuse sektorit. Samas on oluline, et Eestis asutavad ettevõtjad, kelle üle omavad kontrolli Euroopa Liidu väliste riikide üksused, saaksid võimaluse kasutada Euroopa Kaitsefondi rahalisi ressursse ja tihendada vastavate programmide abil koostööd üksnes juhul, kui nende osalemine meetmes ei lähe vastuollu kaitsefondi eesmärkidega ning on muu hulgas kooskõlas Eesti julgeoleku- ja kaitsehuvidega. Seega aitab meede eelneva hindamise kaudu paremini kindlustada, et rahalisi toetusi kasutatakse ja lisandväärtust luuakse just nendes kaitsetööstuse tegevusvaldkondades, kus riigi tugi ja soosing on eri julgeolekuaspekte silmas pidades kõige asjakohasem. Kuna kaitsefond moodustab osa EL-i tegevuskavast julgeolekuprobleemide lahendamisel, aitab sellega seotud riigisisene meede kaudselt kaasa ka rahvusvahelisele julgeoleku tagamisele. Samuti aitab meede ellu viia Eesti julgeolekupoliitikat, edendades nii majandusjulgeoleku (autoritaarsete riikidega seotud mõju ja sõltuvuse vähendamine, uudsete tehnoloogialahenduste arendamine) kui ka riigikaitse eesmärkidega seotud tegevusi.

Muudatus ei avalda otsest mõju suhetele välisriikidega, kuid abistab Eesti ettevõtjate osalemist liidusiseses koostöös. Samuti mõjutab muudatus kolmandatest riikidest pärit üksuste investeeringuid kaitsetööstusesse, kus sõbralike ning samu väärtusi hindavate riikide investoritele on loodud selgem regulatiivraamistik, mida investeerimisotsuseid tehes arvestada.

Mõjutatud valitsusasutuste sihtrühm on väike (Kaitseministeerium) ning mõju ulatus on samuti väike, kuna ministeeriumi tegevuses ei ole märkimisväärsed muutusi ette näha. Ebasoovitavat mõju julgeoleku vaates ei ole.

6.8.4. Sotsiaalne, sh demograafiline mõju

Sotsiaalne mõju on positiivne, kuna kavandatud õigusliku meetmega parandatakse Eestis asutavate juriidiliste isikute (sh ettevõtjate) võimalusi saada Euroopa Kaitsefondist rahalist toetust strateegilise kauba arendamiseks ja tootmiseks. Sellega aidatakse kaasa kaitsetööstuse valdkonnas teadustegevuse ja tootmisprotsesside arengule, samuti soodustatakse rahvusvahelist koostööd selles valdkonnas, mille mõjul saab tegevuse laiendamiseks luua juurde töökohti ning suureneb huvi kaitsesektori vastu. Tööstusharu arenemisega võib tekkida vajadus valdkondliku koolituse järele, s.t peale tavapärase tehnikahariduse on vaja eriväljaõpet. See omakorda nõuab asjakohase koolituse korraldamist (s.t nii koolitajad kui ka koolitatavad peavad vastama teatud nõuetele).

Demograafilist mõju kavandatav muudatus ei avalda.

6.9. Riigisaladuse ja salastatud välisteabe seaduse muutmine

Sihtrühmad: riigiasutused ja sõjalise otstarbega asju tootvad ettevõtjad.

6.9.1. Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele

Hetkel kehtiv regulatsiooni kohaselt puudub sõjalise otstarbega asja kohta käiva teabe salastamise võimalus.

Sõjalise otstarbega asja kohta käiv teave võib olla selline, et selle avalikuks tulek kahjustab Eesti Vabariigi julgeolekut. Relvade ja relvasüsteemide omadused võivad oluliselt mõjutada

nende kasutusvõimalusi. Teabe avalikuks tuleku tagajärjel võib seetõttu väheneda relvasüsteemide või relvade efektiivsus, mis kahjustab Eesti Vabariigi julgeolekut.

Mõju tugevus on keskmine. Salastatud teabe töötlemiseks vajalike tingimuste loomine ja säilitamine nõuab ressursse. Näiteks on sõltuvalt teabe salastatuse tasemest vaja luua administratiiv- või turvaala. Juhul kui salastatud teavet on vaja töödelda elektrooniliselt, tuleb taotleda töötlussüsteemile vastavussertifikaati. Koostada tuleb salastatud teabe kaitse juhend ning määrata riigisaladuse kaitse korraldamise eest vastutav isik. Teiselt poolt annab teabe salastamine ettevõtetele kindluse, et nende loodud tundlik teave on riigi poolt kaitstud.

Alternatiivne lahendus oleks sätestada ettevõtjatega sõlmitavates lepingutes konfidentsiaalsuskohustus ja näha ette leppetrahvi selle rikkumise puhuks. See ei taga aga karistusõiguslikku vastutust juhuks, kui sõjalise otstarbega asja kohta käiv teave avalikuks saab. Juhtudel, kus teabe avalikuks tulek kahjustaks riigi julgeolekut, ei ole lepinguline vastutus seetõttu piisav.

6.9.2. Sotsiaalne, mõju inimeste õigustele

Mõjutatud isikute arv on väike. Sõjalise otstarbega asju toodavad vähesed ettevõtted. Riigi teenistujaid, kes sellise teabega kokku puutuvad, on samuti vähe. Lisaks salastatakse sõjalise otstarbega asja omadusi, projekteerimist, valmistamist ja kohandamist käsitlev teave pigem harvadel juhtudel. Üldjuhul ei kahjusta sellise teabe avalikuks tulek Eesti Vabariigi julgeolekut. Teave, mis tuleb salastada, määratakse igakordselt kindlaks projektipõhiselt.

6.10. Mõjude kokkuvõte

Kavandav seadusemuudatus avaldab positiivset mõju mitmele valdkonnale. Sotsiaalsest aspektist on mõju soodne, kuna eesmärk on vähendada ettevõtjate halduskoormust, näiteks tegevusloa taotlemisel ning sellega seondult menetlusel, tervisekontrolli nõude lihtsustamisel ja taustakontrolli tegemisel.

Ka majandusele avalduv mõju on positiivne, kuna eesmärk on elavdada Eesti kaitsetööstussektorit, kaasates uusi ettevõtjaid ja luues vastava kaitsetööstuspargi.

Riigisektorile kavandatav seadusemuudatus eelduslikult töökoormuse märkimisväärset muutust kaasa ei too, kuna eesmärk on teha ühest küljest senisest vähemale arvule ettevõtja töötajatele taustakontrolli, kuid teisalt võib suurendada loamenetlusega seotud töökoormus, kuna tegevusluba vajavate ettevõtjate hulk kasvab.

7. Seaduse rakendamisega seotud eeldatavad kulud ja tulud

Muudatuste rakendamine ei mõjuta riigi ega kohaliku omavalitsuse eeldatavaid kulusid ega tulusid. Relvaseaduse muudatustega võib vähesel määral suurendada nende ettevõtjate arv, kes taotleavad tegevusluba relvade ja laskemoonaga seotud tegevusaladeks, kuid see on marginaalne. Seevastu taustakontrolli maht väheneb, kuna arvestuslikul hulgal ettevõtjate töötajatele ei pea enam põhjalikku ja intensiivset taustakontrolli tegema. Riigiasutuste töökoormus üldiselt kahaneb, sest puudub vajadus taotleda sama tegevuse jaoks mitut tegevusluba.

Karistusseadustikus ja kriminaalmenetluse seadustikus tehtavad muudatused puudutavad eelkõige uurimisasutuste, prokuratuuri ning kohtute tööd, mis eelduslikult väheneb, sest langeb ära vajadus alustada kriminaalmenetlust, kui isik on loovutanud vabatahtlikult ebaseaduslikus omandis oleva tulirelva, mis kvalifitseerub sõjarelva alla.

Kaitsetööstuse elavdamisega tekib tulu nii ettevõtetele kui ka riigile tervikuna.

8. Rakendusaktid

Eelnõu rakendamiseks on vaja koostada järgmised kaitseministri määrused:

1. „Sõjarelvade, relvasüsteemi, sõjarelva laskemoona ja lahingumoonaga ning nende osade, sealhulgas oluliste osade või komponentide täpsustav loetelu ja liigitus“.

RelvS-i § 83³ lõikes 3 muudetakse ja täiendatakse volitusnormi, mille kohaselt kehtestab riigikaitse korraldamise valdkonna eest vastutav minister määrusega sõjarelvade, relvasüsteemi, sõjarelva laskemoona ja lahingumoonaga ning nende osade, sealhulgas vajadusel oluliste osade või komponentide täpsustava loetelu ja liigituse.¹⁶ Volitusnorm muudetakse imperatiivseks. Tänu sellele on võimalik tagada õigusselgus RelvS-i §-s 83³⁶ nimetatud komisjoni töös ning ettevõtjatel tekib selge arusaam, mis on sõjarelv ja millised on selle olulised osad. Volitusnormi sõnastuse muudatus on eelkõige oluline seetõttu, et relvaseadus nõuab ettevõtjalt tegevusluba, kui ta soovib ka sõjarelva olulisi osasid toota,¹⁷ ent puudub rakendusakt, mis neid nimetaks. Selleks on vajalik, et rakendusakt ning volitusnorm hõlmaksid muu hulgas osasid ja olulisi osasid.

2. „Sõjarelvade, sõjalise laskemoona ja lahingumoonaga käitlemisega seotud tegevusaladel tegutsemiseks kvalifikatsiooninõuded ja pädevustunnistuse andmise kord“.

Praegu kehtiv volitusnorm¹⁸ on kaalutlusega, et minister võib kehtestada määruse, ning ei hõlma vastutava isiku kvalifikatsiooninõudeid, nende hindamist, pädevustunnistuse andjat ega seda, kuidas pädevustunnistus antakse ja mis tingimustel seda tehakse.

Muutmisvajaduse on tinginud asjaolu, et kui ettevõttes tegeletakse laske- või lahingumoonaga käitlemisega, hinnatakse vastutava isiku pädevust LMS-is sätestatud korra järgi. LMS-i alusel väljastatakse kirjaliku eksami sooritamisel pädevustunnistus nii lõhkematerjali käitlemise korraldajatele kui ka pürotehnilise toote käitlemise korraldajatele. Nendel eksamitel keskendutakse valdavalt tsiviilkäibes lubatud lõhkematerjali ja pürotehniliste toodete käitlemise nõuetele. Sõjarelvade, sõjalise laskemoona ja lahingumoonaga käitlemisel rakendatakse sektorile omaseid nõudeid, mille täitmine nõuab vastutavalt isikult ka vastavaid teadmisi, ning LMS-i alusel antav pädevustunnistus ei pruugi seda tagada.

3. „Euroopa Kaitsefondi meetmes osalemiseks ja toetuse saamiseks tagatise taotlemise ja taotluse menetlemise korra ning taotlusega esitatavate andmete loetelu“. Selleks et tagatise andmisega seotud toiminguid ning hindamiseks vajalikke andmeid täpsustada, on StratKS-i § 83⁷ lõike 4 kohaselt ministrile antud volitusnorm. Riigikaitse korraldamise valdkonna eest vastutav minister kehtestab määrusega Euroopa Kaitsefondi meetmes osalemiseks ja toetuse saamiseks antava tagatise taotlemise ja taotluse menetlemise korra.

Lisaks on vaja muuta järgmiseid määruseid:

¹⁶ Praegu kehtiva sätte sõnastus: „(3) Sõjarelvade, laskemoona ja lahingumoonaga liigitamiseks käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatud sõjarelvade liikide, laskemoona või lahingumoonaga hulka võib riigikaitse korraldamise valdkonna eest vastutav minister kehtestada määrusega sõjarelvade, laskemoona ja lahingumoonaga täpsustava loetelu.“ – <https://www.riigiteataja.ee/akt/106072023012?leiaKehtiv>.

¹⁷ RelvS-i § 83⁴⁹ lg 1 kohaselt valmistatakse sõjarelv ja selle oluline osa käesolevas seaduses sätestatud tingimustel ning RelvS-i § 83³³ lõikes 1 sätestatud tegevusloa või § 83⁴¹ lõikes 1 ja §-s 83⁴³ sätestatud käitamisloa kõrvaltingimuste kohaselt. – <https://www.riigiteataja.ee/akt/106072023012?leiaKehtiv>.

¹⁸ RelvS-i § 83²⁵ lg 4 kohaselt võib riigikaitse korraldamise valdkonna eest vastutav minister kehtestada määrusega sõjarelvade, sõjalise otstarbega laskemoona ja lahingumoonaga käitlemisega seotud tegevusaladel tegutsemiseks soovituslikud kvalifikatsiooninõuded. – [Nõuded vastutavale isikule](#).

1. Kaitseministri 10. juuli 2018. a määrust nr 11 „Sõjarelvade, laskemoona ja lahingumoonade käitlemise nõuded ja kord“;
2. Vabariigi Valitsuse 20. detsembri 2007. a määrust nr 262 „Riigisaladuse ja salastatud välisteabe kaitse kord“.

9. Seaduse jõustumine

Eelnõukohane seadus jõustub 2025. aasta 1. jaanuaril. Üldisest jõustumisajast pikem jõustumisaeg on vajalik selleks, et valmistada ette rakendusaktid ning need õigel ajal vastu võtta või kehtestada.

10. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitati kooskõlastamiseks Siseministeeriumile, Välisministeeriumile, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile, Justiitsministeeriumile ja Riigikantseleile eelnõude infosüsteemi kaudu ning arvamuse avaldamiseks Kaitsevägele, Välisluureametile, Kaitsepolitseiametile, Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ametile ning Eesti Kaitse- ja Kosmetööstuse Liidule. Esitatud märkustega arvestamine või mitteametamine on esitatud seletuskirja lisas 1.

Algatab Vabariigi Valitsus

(allkirjastatud digitaalselt)